

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

ΚΩΣΤΑ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ

Δ/ρος Μαθηματικῶν

**ΒΙΒΛΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΡΙ
ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΑΦΕΣΕΩΣ ΑΜΑΡΤΙΩΝ**

— ΜΕΛΕΤΗ ΑΡΧΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΩΝ —

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Πρὸς τὸν Ἀναγνώστη	3
Θέσις τοῦ Ζητήματος	5
Ἀναγνώρισις τῆς Ψυχολογικῆς Ἐξομολογήσεως	9
Βιβλικὴ Ἀποψις περὶ Ἐξομολογήσεως	12
Πατρο-ιστορικὴ Ἀποψις Ἐξομολογήσεως	15
Κλήμης Ἐπίσκοπος Ρώμης	15
Πολύκαρπος Ἐπίσκοπος Σμύρνης	17
Ἰγνάτιος, Παπίας, ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον, ἐπιστολὴ Βαρνάβα, Ὁ ποιμὴν τοῦ Ἑρμά, ἡ Διδαχὴ	18
Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος, Εἰρηναῖος	19
Τατιανὸς ὁ Ἀσσύριος, ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας, Ἀθη- ναγόρας ὁ Ἀθηναῖος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Ter- tullianus	20
Ἰππόλυτος, Caius, Iulius Africanus, Minucius, Com- modianus	21
Ὁ ἐπὶ τῆς Μετανοίας Πρεσβύτερος	21
Ὁριγένης	24
Κυπριανὸς	26
Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός, Μεθόδιος, Πέτρος Ἀλε- ξανδρείας	28
Lactantius, Ἀρνόβιος, Ἀθανάσιος ὁ Μέγας	29
Κύριλλος Ἱεροσολύμων	31
Κατάργησις τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς Μετανοίας Πρεσβυ- τέρου	32
Ὁ Β' κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου	35
Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος	36
Ἡ ὀριστικὴ διδασκαλία τοῦ Χρυσοστόμου	38
Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, Γρηγ. Νύσσης	44
Μιά μικρὴ Ἀνασκόπησις	45
Σημασία τῶν φράσεων: «Ὅσα ἐὰν δῆσητε..., «Ἄν τι- νῶν ἀφῆτε...».	46

Τὸ Συμπέρασμα	52
Ἱστορικοὶ σταθμοὶ Ἐξέλιξεως τῆς Ἐξομολογήσεως . .	53
Ἡ πρακτικὴ Ἐφαρμογὴ τῆς μυστηριακῆς Ἐξομολο- γήσεως	56
Τὸ Θεῖο Σχέδιο γιὰ τὴν ἄφεση τῶν Ἀμαρτιῶν . . .	59
Παράρτημα. — Ἐθνισμὸς καὶ θεολογικὸ δόγμα— . .	62

Ἡ παρούσα μελέτη δὲν ἐπιζητεῖ νὰ θίξῃ τὴν ὑπόληψιν κανενὸς προσώπου ἔστω καὶ ἂν κατ' ἀνάγκην ἀναφέρῃ ὀνόματα πρὸς τὴν διδασκαλία τῶν ὁποίων ἐναντιώνεται. Ἐγώ στε πεπεισμένοι γιὰ τὴν εἰλικρινῆ πρόθεσιν τῶν ἀντιφρονοῦντων καὶ ἐργαζόμεστε μὲ τὴν μελέτη αὐτὴ νὰ καταδείξωμε τὴν πλάνη των, χρησιμοποιοῦντες ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ μέσα, — κειμένων καὶ συλλογισμῶν —, μὲ καρδιά χριστιανικῆς ἀγάπης ἀπέναντί των.

Τὸ θέμα ποῦ πραγματευόμεστε, — ἡ Ἄφεσις τῶν Ἀμαρτιῶν, — εἶναι τόσο σοβαρὸ καθ' ἑαυτὸ ὥστε ἡ παρερμηνεία του ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῆς σημερινῆς καὶ τῆς τοῦ μεσαίωκος Ὁρθοδοξίας νὰ εἶναι ἐξίσου σοβαρὰ ὡς πρὸς τὸν ἀλήθινὸ δρόμο τῆς τακτοποιήσεως τῆς ἀμαρτωλῆς ψυχῆς ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.

Ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον καθήκον μου ἀπὸ Θεοῦ νὰ διαμαρτυρηθῶ διὰ τῆς μελέτης μου αὐτῆς γιὰ τὴν τρομερῆ αὐτὴν παρανόσησιν καὶ νὰ δείξω τὴν μεγαλειώδη λεωφόρον τῆς Βίβλου καὶ τῶν Πατέρων τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων διὰ τῆς ὁποίας ὁ πιστὸς βρῖσκει τὴν τέλεια εἰρήνην καὶ ἀνακούφισιν, ἐξομολογούμενος ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θεὸν καὶ λαμβάνων διὰ πίστεως τὴν συγχώρησιν ἀπὸ Αὐτοῦ, χωρὶς μεσολάβησιν ἱερῶς.

Ἄν ἐπιζητούμε νὰ ἀποσπάσωμε ὁπαδοὺς ἐκ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλλὰ ἐπ' εὐκαιρίᾳ νὰ δείξωμε ὅτι ἡ πίστις τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ σοβαρώτατον τοῦτο ζήτημα εἶναι ἡ πίστις ὅχι μόνον τῆς διδασκαλίας τῆς Βίβλου ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων.

Στὴν κρίσιμωτάτη καμπὴ ποῦ περνᾷ σήμερον τὸ ἔθνος μας μονάχα ἡ περὶ Σωτηρίας Ἀλήθεια μπορεῖ νὰ ἐπιβληθῆ καὶ νὰ φέρῃ τοὺς καρπούς τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἐλευθερίας, κατὰ τὰ ἀθάνατα λόγια τοῦ Κυρίου: «Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσῃ ὑμᾶς» (Ἰωάν. η', 32).

Κατὰ πόσον ἡ μελέτη μας ἔμεινε σὲ ὕψος ἀμερόληπτε καὶ ἐπιστημονικὸ ἀφήνομε νὰ κρίνῃ ὁ ἀπροκατάληπτος καὶ συνετὸς ἀναγνώστης.

Κ. Μεταλληνός.

**ΒΙΒΛΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΦΕΣΗ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΙΩΝ
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

*Θέσις τοῦ ζητήματος
Δύο διαφορετικὲς ἐκδοχαί*

Ἄρκετὴ συζήτησις ἔχει γίνει κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια στὴν Ἑλλάδα, μεταξύ τῶν θρησκευομένων κύκλων, γιὰ τὸ ζήτημα τῆς Ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν.

Συγκεκριμένως ἔχει ἐντοπισθῆ τὸ ζήτημα στὴν ἔννοια ποῦ πρέπει νὰ δώσωμε στὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας :

« Ἄν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν τινῶν κρατῆτε κεκρατήνται (Ἰωάν. x, 23).

« Ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ » (Ματθ. ιη', 18).

Ζητεῖται δηλαδὴ νὰ εὔρεθῆ ἡ ἀληθινὴ σημασία τῶν λόγων τούτων τοῦ Κυρίου, οἱ ὁποῖοι σήμερα ὡς γνωστὸν κατὰ δύο διαφόρους τρόπους ἐρμηνεύονται ἀφ' ἑνὸς ἐκ μέρους τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ μέρουστῆς Εὐαγγελικῆς.

1. — Ἡ ἐρμηνεία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἰσχυρίζεται ὅτι ἐδῶ ὁ Κύριος δίνει τὴν ἐξουσίαν τοῦ «δεσμεῖν καὶ λύειν» εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς νὰ συγχωροῦν ἢ ὄχι τὶς ἀτομικὰς ἀμαρτίαις τῶν πιστῶν κατὰ μυστικὴν ἐξομολόγησιν πρὸς αὐτούς.

Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ θεωρεῖ τὴν ἱερατικὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν ἱερατικὴν ἀφεσὴν *ἀπολύτως ἀπαραίτητα* (sine qua non) γιὰ νὰ συγχωρηθῆ ὁ Θεὸς τὸν ἀμαρτωλόν, ἄλλως,

κατ' αὐτήν, δὲν παίρνει ὁ ἁμαρτωλὸς συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔστω καὶ ἂν εὐλικρινᾶ μετενόησε καὶ ἑομολογήθηκε τὶς ἁμαρτίες τοῦ ἀπ' εὐθείας σ' Αὐτόν :

« Ἀφῆσιν ἁμαρτιῶν δὲν λαμβάνεις ὅταν τὰ εἴλης ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Θεόν ἢ εἰς τὴν εἰκόνα, γράφει ὁ πανοσ. Σερ. Παπακώστος, διότι ὁ Χριστὸς δίδει τὴν ἀφῆσιν ὑπὸ ρητὸν καὶ ὠρισμένον ὄρον νὰ ἑομολογηθῆς εἰς τὸν ἱερέα » (1).

Ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ προχωρεῖ καὶ μέχρι τῆς ποιότητος τοῦ ἱερέως, διότι ὑπάρχουν, καθὼς λέγει ὁ πανοσιολογιώτατος, δύο εἰδῶν ἱερεῖς : οἱ «κατάλληλοι» καὶ οἱ «ἀκατάλληλοι», ἐπιρρίπτει δὲ εἰς τὸν πιστὸν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐξεύρεση τοῦ καταλλήλου ἑομολογητοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ τελέσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἑομολογήσεως :

« Πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ εἴρῃ τὸν κατάλληλον πνευματικόν ». (2)

διότι ἐάν ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι κατάλληλος τὸν πᾶν ματαιοῦται, ἐπειδὴ τότε :

« Μυστήριον δὲν γίνεται » (3).

Τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν ἔχει ὑποστηρίξει καὶ τὸ περιοδικόν « Ζωή » μὲ τὰ ἐξῆς λόγια :

« Ἡμεῖς εἰς ποῖον θὰ ἑομολογηθῶμεν ; Ὅχι ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θεόν ὅτε εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ἡμεῖς θὰ ἑομολογηθῶμεν εἰς τὸν ἱερέα. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν αὐτήν. Τὴν ἔχει διότι τοῦ τὴν ἔδωκεν ὁ Χριστὸς » (4).

Ἡ διδασκαλία δὲ αὐτὴ δὲν εἶναι ἀτομικὴ τῶν ὡς ἄνω κηρύκων γνώμη ἀλλ' εἶναι ἡ ἐπίσημη διδασκαλία τῆς Δογματικῆς τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διδάσκει οὖν ὅτι :

(1) Σερ. Παπακώστα : Ἡ Μετάνοια σελ. 72—73.

(2) Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 75.

(3) Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 78.

(4) Περιοδικόν « Ζωή », 12 Μαρτίου 1938, σελ. 85.

«Τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας εἶναι ἡ θεοσύστατος προῆξις καθ' ἣν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ *ιερέως* ἀφήσῃ τὰς μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτίας τῶν εὐκρινῶς μετανοούντων καὶ ἑξομολογούμενων αὐτὰς *ἐφ' ἱερεῖ*» (1).

Ἐπί πλέον ἡ Ὁρθόδοξος χαρακτηρίζει καὶ ὡς «*δσεβῆ*» καὶ «*ἀνόητον*» τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐαγγελικῆς δηλ. δι. ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τὸν ἁμαρτωλὸ χωρὶς ἐπέμβαση *ιερέως* (2).

2. — Ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἡ Εὐαγγελικὴ ἐκκλησία ἰσχυρίζεται καὶ διδάσκει δι. τὰ ἀναφερθέντα ρητὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ «*Ἄν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας...*» καὶ «*Ὅσα ἐάν δήσητε...*» δὲν ἐννοοῦν καθόλου ἱερατικὴν ἑξομολόγησιν καὶ ἱερατικὴν ἄφεσιν. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει μὲ τὰ ἐξῆς δύο βιβλικά καὶ ἱστορικά δεδομένα :

α') Ἀπὸ τοῦ δι. ἡ ἐκκλησία τῶν ἀποστόλων *οὐδέποτε* ἐφήρμοσε τὰ χωρία αὐτὰ ὑπὸ πνεῦμα ἱερατικῆς ἑξομολόγησεως καὶ ἱερατικῆς ἀφέσεως.

β') Ἀπὸ τοῦ δι. ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μᾶς γνωρίζει λεπτομερῶς πότε καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας εἰσῆχθη γιὰ πρώτη φορά στὴν ἐκκλησία ὁ θεσμὸς τοῦ ὀνομασθέντος «*πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς μετανοίας*» (250 μ. Χ.), βαθμηδὸν δὲ πῶς ἐξελίχθη σὲ θεσμὸν ὑποχρεωτικῆς ἑξομολόγησεως εἰς ἱερέα καὶ μυστηριακῆς δι' αὐτοῦ ἀφέσεως.

Διὰ τῆς βιβλικο-ἱστορικῆς ἀναπτύξεως πού θά κάμωμεν κατωτέρω θά καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα δι. οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος διακηρύξεις τοῦ Κυρίου «*Ἄνεινων ἀφήτε...*» καὶ «*Ὅσα ἂν δήσητε...*» δὲν ἐννοοῦν μυστικὴν ἑξομολόγησιν τῶν πιστῶν πρὸς ἱερεῖς ἢ ἐπισκόπους ἀλλὰ ἐννοοῦν τίς δύο *ριζικὰς ἐνέργειαις* :

1ον *Ἐισδοχῆς* νέων μελῶν ἐκ τοῦ κόσμου εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐκκλησίας.

2ον *Ἀποκοπῆς* ἀπὸ τοῦ κύκλου τῆς ἐκκλησίας ἀναξίων πρώην μελῶν.

(1) Χρ. Ἀνδρούτσου : Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας σελ. 376. I. Μεσολωρᾶ : Συμβολικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Β' σελ. 293.

(2) Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 387.

Καί οί ριζικές αὐτὲς ἐνέργειες πρέπει νὰ γίνωνται, κατὰ τὸν ἀποστολικὸ μηχανισμόν τῆς ἐκκλησίας, διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς ἐκκλησίας, δηλαδή διὰ τῆς συγκαταθέσεως τῶν *πρεσβυτέρων* καὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν *ἀδελφῶν* (Α΄ Κορ. ε΄, 1—5. Β΄ Κορ. β΄, 5—11).

Ἔτσι, τὸ νὰ μὴ θεωρῆ *πλέον ἁμαρτωλοὺς* τὸ σῶμα μιᾶς ἐπὶ μέρους ἐκκλησίας, ἀνθρώπους ποὺ ζοῦσαν πρωτότερα στὴν ἁμαρτία ἀλλὰ κατόπιν ὠμολόγησαν μετάνοια καὶ πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας, καὶ νὰ ἐνσωματώσῃ αὐτοὺς ὡς μέλη τοῦ *δικαιωθέντα διὰ τοῦ Χριστοῦ* τοῦτο εἶναι ἡ ἐννοια τῆς ἐξουσιοδοτήσεως: *Ἄν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς* καὶ *Ὅσα ἐὰν λύσητε ἔσται λελυμένα*.

Καὶ ἀντιθέτως, τὸ νὰ θεωρήσῃ ἡ Ὀλομέλεια μιᾶς ἐκκλησίας ὡς *ἀμετανόητους ἁμαρτωλοὺς* ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἐνῶ ἦσαν ἄλλοτε μέλη αὐτῆς, κατόπιν διὰ τῆς δημοσίας σκανδαλώδους ζωῆς τῶν καὶ τῆς περιφρονησεως τῶν παραινέσεων τῆς ἐκκλησίας *διασύρουν τὴν ὑπόληψιν αὐτῆς* ἐνώπιον τοῦ κόσμου, καὶ νὰ θεωρῆ τούτους ὡς *ἐθνικοὺς καὶ τελῶνας* αὐτὸ εἶναι ἡ ἐννοια τῶν διακηρύξεων: *Ἄν τινων κρατήτε τὰς ἁμαρτίας κερράτηνται* καὶ *Ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ*.

Καὶ στίς δύο ὁμοῦς αὐτὲς ριζικές ἐνέργειες δὲν πρόκειται περὶ συγχωρήσεως πρὸς πιστὸν ἀπὸ ἱερέα ἢ ἐπίσκοπον κατόπιν μυστικῆς ἐξομολογήσεως τοῦ εἰς αὐτόν, ἀλλὰ περὶ ἀποφάσεων λαμβανομένων, ἐν ὁμοφωνία τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀδελφῶν, κατόπιν δημοσίας ἐξομολογήσεως ἐνώπιον αὐτῶν τοῦ νέου προσλαμβανομένου μέλους ἢ δημοσίας ἀποκοπῆς τοῦ ἀναξίου μέλους.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν καθημερινὴν κάθαρση τῆς συνειδήσεως τοῦ *πιστοῦ* γιὰ τὶς τυχόν ἀτομικὰς ἁμαρτίας ἢ πταίσματά του ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ *στὴν πορεία τῆς ζωῆς του*, τοῦτο εἶναι ὑπόθεσις τελείως διαφορετικῆ καὶ κανονίζεται μὲ ἐξομολόγησιν τοῦ πιστοῦ ὄχι σὲ ἱερέα ἢ ἐπίσκοπον ἀλλὰ *ἀπ' εὐθείας* πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ τόν Θεόν. Καθὼς διδάσκει καθαρὰ ἡ Γραφή:

«Εἶπα: Εἰς τὸν Κύριον θέλω ἐξομολογηθῆ τὰς παραβάσεις μου· καὶ σὺ συνεχώρησας τὴν ἀνομίαν τῆς ἁμαρτίας μου» (Ψαλ. λβ', 5 β).

«Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν πιστὸς ἐστὶ καὶ δίκαιος ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθάρσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας (Α' Ἰωάν. α' 9).

Ἄλλ' οὔτε καὶ τὴν ἀδεια ἐκ μέρους ἱερέως ἢ ἐπισκόπου γιὰ νὰ συμμετάσχη ἢ ὄχι ὁ πιστὸς στὴν θεία Κοινωνία (τὸ Δεῖπνον τοῦ Κυρίου) ἀφορὰ ἢ ἐξουσιοδότησις αὐτῆ, διότι, ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ Δεῖπνον ἀφίεται, καθὼς θὰ δεῖξωμε, εἰς τὴν ὑπεύθυνη ἐκάστου αὐτοεξέτασι «Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος *ἑαυτὸν* καὶ οὕτως ἐσθιέτω...» (Α' Κορ. ια', 28).

..

Καὶ τώρα ἀφοῦ ἀναπτύξαμε τίς δύο διαφορετικὲς διδασκαλίαι γιὰ τὸ σοβαρώτατο τοῦτο ζήτημα, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, θὰ ἐργασθοῦμε περαιτέρω μὲ τέλεια ἀμεροληψία καὶ ἀντικειμενικότητα γιὰ νὰ εὐρώμε τὴν Ἀλήθεια.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Προτοῦ ἀρχίσωμε ἀκόμη τὴν ἔρευνά μας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεχωρίσωμε δύο εἶδη ἐξομολογήσεως τὰ ὁποῖα συνήθως ἡ θρησκευτικὴ φιλολογία περὶ ἐξομολογήσεως ἀνακατεύει καὶ *συγχωνεύει*, μὲ ἀποτέλεσμα μιὰ μεγάλη σύγχυσις καὶ θόλωσις τοῦ ζητήματος.

Τὸ πρῶτο εἶδος ἐξομολογήσεως εἶναι ἡ ἐξομολόγησις ποῦ θὰ λέγαμε «Ψυχολογική» καὶ τὸ δεύτερο ἡ ἐξομολόγησις ἢ «Μυστηριακή». Οἱ δύο αὐτὲς ἐξομολογήσεις *διαφέρουν* τελείως ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὡς πρὸς τὸ *ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἐπιζητοῦν*.

Ἡ «Ψυχολογική» ἐξομολόγησις δὲν ἔχει κατ' ἀνάγκην σχέση μὲ ἱερέα, ἀλλὰ γίνεται σὲ οἰονδήποτε πνευματικὸν ἀδελφόν, ἐφ' ὅσον τὸν θεωρεῖ κατάλληλον ὁ ἐξομολογούμενος γιὰ νὰ πάρῃ μιὰ συμβουλὴ, νὰ τοῦ ζητήσῃ παρηγοριά, ἕνα στήριγμα στὴν πίστι, νὰ ἐξομολογηθῇ γιὰ κάτι ποῦ τοῦ συμβαίνει στὴ ψυχὴ του καὶ στὴ ζωὴ του. Ἡ ἐξο-

μολόγησις αὐτὴ εἶναι αὐθόρμητη καὶ μοιάζει μὲ ἐπίσκεψιν ἑνὸς ὀρθώστου σὲ γιάτρο τῆς ἐμπιστοσύνης του. Τὴν *ψυχολογικὴ* αὐτὴν ἐξομολόγησιν ἀφοροῦν, —καὶ ὄχι τὴν «μυστηριακὴν»—, ἐκεῖνα ποῦ γράφουν μερικοὶ πατέρες, ὁ Μ. Βασιλείος λ.χ. παρομοιάζοντες μὲ *λατρὸν* τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ὁποῖον ἐξομολογούμεθα :

«Ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦτον ἔχει τὸν λόγον, ὃν ἔχει ἡ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθημάτων. Ὅπως λοιπὸν τὰ πάθηματά τοῦ σώματος δὲν φανερόνουν εἰς ὅλους οἱ ἄνθρωποι ἀλλὰ εἰς τοὺς ἐμπείρους γιὰ θεραπείαν των, ἔτσι καὶ ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων πρέπει νὰ γίνεται σὲ κείνους ποῦ μποροῦν νὰ θεραπεύουν, *κατὰ τὸ γεγραμμένον, σεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε*, δηλαδὴ διὰ τῆς ἐπιμελείας θεραπεύετε». (Μ. Βασιλείου ὄροι κατ' ἐπιτομὴν, ἀπάντησις 229).

Εἶναι φανερώτατον ὅτι ἐδῶ πρόκειται περὶ ἐξομολογήσεως ποῦ γίνεται εἰς *οἰονδήποτε ἀδελφὸν πεπειραμένον* καθὼς φαίνεται ἀπὸ τῆς φράσης «*σεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε*» καὶ ἡ ὁποία φράσις εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς Ῥωμαίους (Ῥωμ. ιε', 1)

Ὁ πανοσ. Σ. Παπακώστας ἀναφέρει τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Μ. Βασιλείου χωρὶς τὴν τελευταία φράση του : «κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ὑμεῖς *οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε τουτέστιν αἴρετε διὰ τῆς ἐπιμελείας*» καὶ ἔτσι κολοβωμένο ἐφαρμόζει τοῦτο ἀτόπως εἰς τὴν *μυστηριακὴν* ἐξομολόγησιν, ἐνῶ εἶναι φανερόν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο *σὲ σύνολόν του* δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν αὐτὴν (1). (Σ. Παπακώστα : Ἡ Μετάνοια σελ. 69).

(1) Ἴδου ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸ πρότυπον :

«Ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦτον ἔχει τὸν λόγον ὃν ἔχει ἡ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθῶν. Ὅς οὖν τὰ πάθη τοῦ σώματος οὐ πᾶσιν ἀποκαλύπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τοῖς ἐμπείροις τῆς τούτων θεραπείας, οὕτω καὶ ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεσθαι ὀφείλει ἐπὶ τῶν δυναμένων θεραπεύειν κατὰ τὸ

Τὴν Ψυχολογικὴ αὐτὴν ἐξομολόγησιν ἀναγνωρίζει καὶ ἐφαρμόζει σταθερὰ ἡ Εὐαγγελικὴ ἐκκλησία γιατί καὶ ρητῶς συνιστᾶται αὐτὴ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη:

«Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εἴχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῆτε» (Ίακ. ε' 16).

Ἡ ἀλληλοεξομολόγησις ὁμοίως αὐτὴ εἶναι τελείως διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν **Μυστηριακὴ** ἐξομολόγησιν ἡ ὁποία γίνεται κατὰ τὴν σημερινὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν **μονάχα εἰς ἱερῆα** μὲ σκοπὸν νὰ λάβῃ ὁ ἐξομολογούμενος **ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀπὸ Θεοῦ διὰ μέσον τοῦ ἱερέως** θεωρουμένου ἀπαραιτήτου γιὰ τὴν ἀπὸ Θεοῦ συγχώρησιν. Ἐτερον λοιπὸν ἑκάτερον! Καὶ γιὰ τὸν σοβαρὸ αὐτὸν λόγον στὴν περαιτέρω ἔρευνά μας θὰ ἀφήσωμε κατὰ μέρος τὴν ψυχολογικὴν ἐξομολόγησιν, —ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς περιπτώσεις τίς ὁποῖες θὰ διακρίνωμεν—, καὶ θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν «**Μυστηριακὴν Ἐξομολόγησιν**» ἡ ὁποία καὶ ἀφορᾷ ἀποκλειστικὰ τὴν ἔρευνά μας.

Τὸ θέμα μας γιὰ τὴ «Μυστηριακὴ ἐξομολόγησιν» θὰ πραγματευθοῦμε τώρα ἀπὸ δύο πλευρὰς:

1ον Ἀπὸ πλευρᾶς Βιβλικῆς.

2ον Ἀπὸ πλευρᾶς Πατρο-ἱστορικῆς δηλαδὴ διδασκαλίας τῶν **Πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἱστορίας**.

γεγραμμένον, ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε, τοῦτέστιν αἴρετε διὰ τῆς ἐπιμελείας» Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ἀπάντησις 229).

Βιβλική ἄποψις

περὶ Ἐξομολογήσεως καὶ Ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν.

Α΄.

Μία προσεκτικὴ καὶ ἀμερόληπτη ἔρευνα στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν μᾶς παρουσιάζει καμμιά περίπτωσι κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀπόστολοι ἢ οἱ συνεργάται των νὰ ἐκάλεσαν πλησίον των ἀνθρώπους γιὰ νὰ ἐξομολογηθοῦν εἰς αὐτοὺς τὶς ἁμαρτίαι των καὶ νὰ λάβουν ἀπ' αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Τούναντίον εἰς τὴν περίπτωσι τῆς ἁμαρτίας τοῦ μάγου Σίμωνος (Πρξ. η', 22) ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ ἀπόστολοι παρέπεμπαν τοὺς ἁμαρτάνοντας νὰ ἐξομολογηθοῦν ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ νὰ πάρουν συγχώρησι ἀπ' Αὐτόν /

«Μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ **δεήθητι τοῦ Θεοῦ**, εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου» (Πραξ. η', 22)

Ἔτσι εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν μάγο Σίμονα. Δὲν τοῦ εἶπε. «Μετανόησε καὶ ἔλα νὰ σὲ ἐξομολογήσω γιὰ νὰ σοὺ δώσω τὴν ἄφεσι» ἀλλὰ τοῦ εἶπε «Μετανόησε καὶ **παρακάλεσε τὸν Θεὸν** μήπως σοὺ συγχωρεθῇ αὐτὸ ποὺ φαντάσθηκε ἡ καρδιά σου» (1).

Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἡ περίπτωσις αὐτή. Ἄλλὰ ἡ ἀπ' εὐθείας ἐξομολόγησις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ συγχώρησις τοῦ ἁμαρτωλοῦ εἶναι ἡ **σταθερὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ**. Ἴδου τί μᾶς λέγει:

Εἰς τὴν κυριακὴν προσευχὴν μᾶς διδάσκει νὰ λέμε:

(1) Ὁ Πέτρος ἀμφιβάλλει εἰδῶ γιὰ τὴν εὐκρίνεια τῆς μετανοίας τοῦ Σίμωνος, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ συγχώρησις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ: «εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ».

«Πάτερ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν» (Ματθ. Ὶ', 12).

Εἰς τὴν παραβολὴ τοῦ ψλῶν ἡ τὸν ἐμφανίζει νὰ λέη :

«Ὁ Θεὸς ἰάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λκ. ιη', 12).

Εἰς τὴν παράκληση τοῦ ληστή :

«Μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ Βασιλείᾳ σου»
(Λκ. κγ', 42)

καὶ ἄλλα ἀκόμη χωρία.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτό. Ἄλλὰ ὁ Κύριος μᾶς ἀποκαλύπτει συγχρόνως ὅτι οἱ ὀλιγόλογες ἐκεῖνες ἀλλὰ εἰλικρινεῖς προσευχῆς εἶχαν ἀποτέλεσμα *τὴν ἄμεση καὶ τέλεια συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεόν.*

«Κατέβη ὁ τελῶνης δεδικαιωμένος» (Λκ. ιη' 14).

«Πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἀφήκα σοι ἐπειδὴ παρεκάλεσάς με»
(Μθ. ιη' 32).

«Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ» (Λκ. κγ' 43).

Καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα ἢ πρὸς τὸν Θεόν ἀπ' εὐθείας ἐξομολογήσις μᾶς, συνδεμένη ἀναπόσπαστα μὲ τὴν συγχώρησίν μᾶς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἐξαγγέλλεται ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Ἰωάννη μὲ τίς ἐξῆς λέξεις :

«Ἐάν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν πιστὸς ἔστι καὶ δίκαιος ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθάρσις ἡμῶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας» (Α'. Ἰωάν. α', 9).

Τὴν ἀπ' εὐθείας αὐτὴν πρὸς τὸν Θεὸ προσέλευσίν μᾶς καὶ τὴν ἀμέσως ἀπ' Αὐτὸν συγχώρησίν μᾶς, στηρίζει καθ' ὀλοκληρίαν ἡ Κ.Δ. εἰς τὸ ἐξιλαστήριον Ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν, μὲ τὴν προσωπικὴν του ἐπέμβαση ὑπὲρ ἡμῶν στοὺς οὐρανοὺς ὡς μεγάλου Ἀρχιερέως (Α'. Ἰωάν. β' 1—2. Ἐβρ. δ', 14—16).

Β'.

Ἐκτὸς τῆς ἐξομολογήσεως αὐτῆς πρὸς τὸν Θεόν ἡ Κ.Δ. ἀναφέρει καὶ ἐξομολογήσεις ποὺ γινόνταν πρὸς χριστιανικὸ Κοινόν, δημοσίαι :

«Πολλοὶ τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν» (Πρξ. ιθ', 18).

Καθώς από τὸ χωρίον τοῦτο φαίνεται, οἱ ἐξομολογήσεις αὐτές δὲν ἦσαν ὑποχρεωτικές ἀλλὰ προαιρετικές «πολλοὶ τῶν πεπιστευκότων...» δὲν λέγει «ἀπαντες» οἱ πεπιστευκότες καὶ ἐπομένως δὲν εἶχαν σκοπὸ νὰ πάρουν συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεό, —γιατὶ τότε θὰ συμμορφωνόνταν «ἀπαντες»—, ἀλλὰ οἱ ἐξομολογήσεις ἐκεῖνες ἦσαν μιὰ αὐθόρμητη ψυχολογικὴ ἐξωτερικεύσις τῆς ἀποδοκιμασίας τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν των.

Γ.

Ἡ Κ.Δ. τέλος συνιστᾷ τὴν ἀλληλοεξομολόγησιν μεταξὺ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἠθικῆς τάξεως μεταξὺ των διὰ τὰ ἀπέναντι ἀλλήλων παραπτώματα καὶ τὴν ἠθικὴ ἐνίσχυσιν καὶ καθοδήγησίν των.

Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων ὅπως ἰαθῆτε (Ἰακ. ε' 16).

Αὐτὰ τὰ τρία εἶδη ἐξομολογήσεως, —ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸ Κοινόν καὶ πρὸς ἀλλήλους—, διδάσκει ἡ Κ. Διαθήκη. Ὡς πρὸς τὴν μυστηριακὴν ἐξομολόγησιν γιὰ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου (περὶ τὸν γ' αἰῶνα μ.Χ. ὀνομασθέντος καὶ «ιερέως»), αὐτὴ εἶναι τελείως ἄγνωστη στὴν ἀποστολικὴ ἐκκλησία (').

(1) Ἡ ἐξομολόγησις τῶν προσερχομένων εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ δώσῃ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, γιατί μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶχεν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας (Μαθ. θ' 6), ἀλλὰ ἐφάνερωνε τὴν ἀπόφασιν γιὰ μετάνοιαν τὴν ὁποία ἐξωτερικεύει μὲ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου: «Βάπτισμα εἰς μετάνοιαν» (Μαθ. γ' 11) ὄχι βάπτισμα εἰς «ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

*Πατρο - Ιστορική άποψις τῆς ἐξομολογήσεως
καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν.*

I.

Μετά τὴν Κ.Δ. θὰ ἐρευνήσωμε τώρα κατὰ χρονολογικὴ σειρά τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους Πατέρας, ἐξετάζοντες ἐάν γράφουν καὶ τί γράφουν περὶ *ἐξομολογήσεως καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν*.

Κατὰ φυσικόν λόγον πρέπει νά ἀρχίσωμε ἀπὸ τοὺς λεγομένους «ἀποστολικοὺς πατέρας» διότι μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς διεδέχθησαν τοὺς ἀποστόλους.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

1) Κλήμης ἐπίσκοπος Ρώμης (30—100 μ. Χ).

Γράφων ὁ Κλήμης πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἐξ αἰτίας μιᾶς στάσεως πού εἶχαν κάνει τότε μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ πρεσβυτερίου τῆς ἐκκλησίας, προτρέπει αὐτοὺς νά ἐξομολογηθοῦν *πρὸς τὸν Κύριον*, χωρὶς νά κάνη οὐδὲ τὴν ἐλαχίστη νύξη γιὰ ἐξομολόγησιν ἐνώπιον ἱερέως ἢ πρεσβυτέρου κατέχοντος τὴν ἐξουσίαν νά συγχωρῇ ἁμαρτίας.

Ἴδου τὰ λόγια τοῦ Κλημέντος:

• Ἄς προσπέσωμε πρὸς τὸν Κυρίαρχο (Θεόν) καὶ ἄς κλάψωμε ἱκετεύοντες αὐτὸν νά φανῇ εὐμενὴς καὶ νά συμφιλιωθῇ μὲ μᾶς καὶ νά μᾶς ἀποκαταστήσῃ σὲ κείνη τὴ σεμνὴ καὶ ἁγία διαγωγὴ τῆς μεταξύ μας ἀδελ-

(1) Ὅλες αἱ ὑπογραμμίσεις εἰς τὴν μελέτη αὐτὴν εἶναι δικές μου.

φικῆς ἀγάπης. Γιατί αὐτὴ (ἡ ἰκεσία πρὸς τὸν Θεόν) εἶναι πόρτα δικαιοσύνης πού μένει ἀνοιχτὴ γιὰ νὰ οδηγήσῃ στὴ ζωὴ, καθὼς εἶναι γραμμένο: «Ἀνοίξτε μου τὶς πόρτες τῆς δικαιοσύνης γιὰ νὰ περάσω ἀπ' αὐτές καὶ νὰ ἐξομολογηθῶ εἰς τὸν Κύριον». (1)

Ἡ ἐξομολόγησις λοιπὸν ἐδῶ γίνεται ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Κύριον, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς εἶναι εὐμένεια καὶ συμφιλίωσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἐξομολογουμένους.

Ἐπίσης στὴν αὐτὴ ἐπιστολὴ γράφει :

«Ὁ κυριάρχος τῶν ἀπάντων ἀδελφοί δὲν χρειάζεται τίποτε καὶ δὲν ζητᾷ τίποτε ἀπὸ κανένα παρὰ νὰ κάνωμε ἐξομολόγησιν σ' αὐτόν. Γιατί λέγει ὁ ἐκλεκτός Δαυὶδ : Θὰ ἐξομολογηθῶ πρὸς τὸν Κύριον καὶ θὰ τοῦ ἀρέσῃ περισσότερο ἀπὸ μοσχαρακί πού βγάζει κέρατα καὶ νύχια». (2)

Ἀκόμη παρακάτω ὑπὸ μορφή προσευχῆς πρὸς τὸν Θεὸν πάλι λέγει ὁ Κλήμης : (3)

Σέ σένα ἐξομολογοῦμαστε διὰ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ Προστάτου τῶν ψυχῶν μας Ἰησοῦ Χριστοῦ,

(1) Ἴδου τὸ κείμενο τοῦ πρωτοτύπου :

«Προσπέσωμεν τῷ δεσπότη καὶ κλαύσωμεν ἰκετεύοντες αὐτόν, ὅπως ἴλεως γενόμενος ἐπικαταλλαγῆ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὴν σεμνὴν τῆς φιλαδελφίας ἡμῶν ἀγνὴν ἀγωγὴν ἀποκαταστήσῃ ἡμᾶς. Πύλη γὰρ δικαιοσύνης ἀνεωγυῖα εἰς ζωὴν αὕτη, καθὼς γέγραπται, ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ» (I Κορ. XLVIII, 1—2).

(2) Ἴδου τὸ κείμενο τοῦ πρωτοτύπου :

«Ἀπροσδεῆς ἀδελφοί ὁ δεσπότης ὑπάρχει τῶν ἀπάντων, οὐδὲν οὐδενὸς χρῆζει εἰμὴ τὸ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ. Φησὶ γὰρ ὁ ἐκλεκτός Δαυὶδ : Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ καὶ ἀρέσει αὐτῷ ὑπὲρ μόσχον νέον κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὄπλᾶς (I Κορ. LII, 1—2).

(3) Ἴδου τὸ κείμενο τοῦ πρωτοτύπου :

«Ὁ μόνος δυνατὸς ποιῆσαι ταῦτα καὶ περισσότερα ἀγαθὰ μεθ' ἡμῶν Σοὶ ἐξομολογούμεθα διὰ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ Προστάτου τῶν ψυχῶν ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (I Κλήμ. LXI, 3).

...πού «είσαι Ἐσὺ—ὁ μόνος δυνατὸς νὰ κάμῃ αὐτὰ καὶ περὶότερα ἀγαθὰ πρὸς ἡμᾶς».

Ἐπίσης σὲ ἄλλη θέση γράφει :

« Ἄς ἰκετεύσωμε νὰ συγχωρεθῶμε γιὰ ὅλα τὰ παραπτώματα καὶ τίς παραβάσεις πού διεπράξαμε διὰ τῶν ἐπεμβάσεων τοῦ Διαβόλου. Γιατί εἶναι καλὸ νὰ ἐξομολογῆται κανεὶς τὰ παραπτώματά του παρὰ νὰ σκληρύνῃ τὴν καρδιά του καθὼς ἐσκληρύνθη ἡ καρδιά τῶν στασιασάντων... »

« Γιατί ἅμα βγοῦμε ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμον δὲν μπορούμε πιά ἐκεῖ νὰ ἐξομολογηθῶμε ἢ νὰ μετανοήσωμε » (1).

Οἱ ἐξομολογήσεις λοιπὸν πού ἀναφέρονται στὸν Κλήμη εἶναι ἐξομολογήσεις ἀπ' εὐθείας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ *ὄχι ἐνώπιον ἱερέως κατ' ἰδίαν*, ὡς ἔχοντος ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίες. Δὲν ξέρει τίποτε ὁ Κλήμης, ὁ συνεργὸς τοῦ Παύλου (Φιλ. δ', 3), ἀπὸ τὰ διδασκόμενα σήμερα ὅτι ὁ Χριστὸς δίνει τὴν ἄφεση *« ὑπὸ ρητὸν καὶ ὠρισμένον ὄρον νὰ ἐξομολογηθῆς εἰς τὸν ἱερέα »* (2).

2) Πολύκαρπος Ἐπίσκοπος Σμύρνης (65-155 μ. Χ.).

Ὁ Πολύκαρπος, μαθητὴς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, γράφει ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Φιλιππησίους γεμάτην ἀπὸ προτροπὲς καὶ παραινέσεις. Οὔτε νύξη κάνει γιὰ *ἐξομολόγηση* εἰς ἱερέα γιὰ νὰ πάρουν δι' αὐτοῦ ἄφεση ἁμαρτιῶν. Τούναντίον γράφει :

« Εἰ οὖν δεόμεθα τοῦ **Κυρίου Ἰνα ἡμῖν ἀφῆ** ὀφείλομεν κατ' ἡμεῖς ἀφιέναι. (Φιλ. VI, 2).

(1) « Ὅσα παρεπέσαμεν καὶ ἐπταίσαμεν διὰ τινος παρεμπόσεως τοῦ ἀντικειμένου, ἀξιῶσωμεν ἀφεθῆναι ἡμῖν... καλὸν γὰρ ἀνθρώπῳ ἐξομολογεῖσθαι περὶ τῶν παραπτωμάτων ἢ σκληρύναι τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καθὼς ἐσκληρύνθη ἡ καρδιά τῶν στασιασάντων... (I Κλήμ. LI, 1, 3). « Μετὰ γὰρ τὸ ἐξελεθεῖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου οὐκέτι δυνάμεθα ἐκεῖ ἐξομολογήσασθαι ἢ μετανοεῖν ἔτι » (2 Κλήμ. VIII, 3).

(2) Σ. Παπακόστα : Ἡ Μετάνοια σελ. 73. Χ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σελ. 376, 387.

3) Ἰγνάτιος Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας (80-107 μ.Χ.).

Ἐγραψε ἑπτὰ ἐπιστολὰς προτρέπων πάντοτε τοὺς πιστοὺς νὰ διατηροῦν ἐγκάρδιαν ἐνότητα μὲ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους αὐτῶν, τῶν ὁποίων ἐκθειάζει τὶς χριστιανικὰς ἀρετὰς. Οὐτε νύξη ὁμῶς κάνει πουθενὰ νὰ πᾶν νὰ ἑομολογηθοῦν εἰς αὐτοὺς γιὰ νὰ συγχωρήσῃ ὁ Θεὸς τὶς ἁμαρτίαις των.

4) Ὁ Παπίας (70-155 μ.Χ.).

Δὲν ἀναφέρει τίποτε περὶ ἑομολογήσεως.

5) Ἡ Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον (περὶ τὸ 130 μ.Χ.).

Τίποτε.

6) Ἡ Ἐπιστολὴ Βαρνάβα (περὶ τὸ 100 μ.Χ.).

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ γράφει τὰ ἑξῆς:

•Νὰ ἑομολογηθῆς τὶς ἁμαρτίαις σου. Νὰ μὴν προσέλθῃς στὴν προσευχὴ μὲ πονηρὴ συνείδηση» (Βαρνάβα XIX, 12)(¹).

Ἡ ἑομολόγησις πού ἀναφέρει ἐδῶ εἶναι δημοσία ἑομολόγησις ἐνώπιον ὅλης τῆς ἐκκλησίας, καθὼς τοῦτο ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ τὸν παν. Σ. Παπακώστα (¹), καὶ δὲν εἶναι ἑομολόγησις εἰς ἱερέα γιὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἄφεση.

7) Ὁ ποιμὴν τοῦ Ἐρμᾶ (περὶ τὸ 160 μ.Χ.).

Ὅμιλεῖ περὶ μετανοίας εἰς τὰ βάθη τῆς καρδιάς· οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ἑομολογήσεως εἰς ἱερέα γιὰ συγχώρεση δι' αὐτοῦ.

8) Ἡ Διδαχὴ (περὶ τὸ 110 μ.Χ.).

Προτρέπει γιὰ ἑομολόγησιν ὡς ἑξῆς:

(¹) «Ἐομολογήσει ἁμαρτίας σου· οὐ προσήξει ἐπὶ προσευχὴν ἐν συνείδησει πονηρᾷ».

(2) Σερ. Παπακώστα, Ἡ Μετανοία σελ. 62.

«Ἐν ἐκκλησίᾳ ἑξομολογήσει τὰ παραπτώματά σου καὶ οὐ προσελεύσει ἐπὶ προσευχὴν σου ἐν συνειδήσει πονηρᾷ». «Κατὰ κυριακὴν Κυρίου *συναχθέντες* κλάσατε ἄρτον καὶ εὐχαριστήσατε *προεξομολογησάμενοι*, τὰ παραπτώματα ἡμῶν ὅπως καθαρὰ ἢ θυσία ὑμῶν ἤ» (Διδαχὴ IV, 14. XIV, 1).

Καὶ οἱ δύο ὁμοίως αὐτὲς περιπτώσεις ἑξομολογήσεως ἀναφέρονται εἰς *δημοσίαν* ἑξομολόγησιν, ὄχι μυστικὴν ἐνώπιον ἱερέως, καθὼς καὶ ὁ παν. Σ. Παπακώστας ἀναγνώριζει λέγων :

«Βεβαίως αἱ μαρτυρίαι αὐταὶ ποὺ ἐσημειώσαμεν ἐννοοῦν δημοσίαν ἑξομολόγησιν τὴν ὁποίαν εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐκκλησίας ἔκαμον ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐνώπιον ὄλων τῶν πιστῶν οἱ περιπίπτοντες εἰς ἁμαρτήματα καὶ μάλιστα ὅσοι ἔπιπτον εἰς τὰ βαρύτερα καὶ σκανδαλώδη (1)».

Ἐπομένως σὲ καμμιά περίπτωσιν ἀπὸ τῆς ἀναφερθεῖσας ἢ ἑξομολόγησιν δὲν ἀφορᾷ «μυστηριακὴν ἑξομολόγησιν» γὰρ ἄφεσιν παρὰ τοῦ ἱερέως ἢ πρεσβυτέρου.

Ἐξαντλήσαντες ἀνωτέρω τὸν κατάλογο τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων εἰσερχόμεθα κατὰ χρονολογικὴν συνέχειαν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων Πατέρων ποὺ γεννήθηκαν κατὰ τὸν β' αἰῶνα.

ΠΑΤΕΡΕΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑἰΩΝΟΣ

9) Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος καὶ μάρτυς (110-165 μ.Χ.).

Εἰς τὴν ἀπολογία τοῦ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν δίνει λεπτομερῆ περιγραφή περὶ τῆς θείας λατρείας τῶν Χριστιανῶν κατὰ Κυριακὴν, χωρὶς νὰ ἀναφέρει τίποτε περὶ ἑξομολογήσεως καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ ἱερέως.

10) Βίρηναῖος Ἐπίσκοπος Λουγδούνων (120-202).

Ὅμιλεῖ περὶ ἑξομολογήσεως δημοσίας καὶ μάλιστα ὑπογυναικῶν οἱ ὁποῖες :

«Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἑξομολογήσαντο» (Κατὰ αἰρέσεων βιβλ. Α' κεφ. ιγ, 5, 7 ὡσαύτως Γ', 3).

(1) Σ. Παπακώστας, ἡ Μετάνοια σελ. 62.

Τις εξομολογήσεις αυτές αναγνωρίζει ως κανωμένες δημοσία, όχι μυστηριακές σὲ ἱερέα, καὶ ὁ αἰθ. Σ. Παπακώστας (1).

11) Τατιᾶνος ὁ Ἀσούριος (110-172 μ.Χ.).

Θυδὲν ἀναφέρει περὶ ἐξομολογήσεως.

12) Θεόφιλος Ἀντιοχείας (115-181 μ.Χ.).

Τίποτε.

13) Ἀθηναγόρας ὁ Ἀθηναῖος (περὶ τὸ 177)

Δὲν ἀναφέρει τίποτε.

14) Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (153-217 μ.Χ.).

Οὔτε περὶ ἐξομολογήσεως οὔτε περὶ ἱερατικῆς ἀφέσεως.

15) Tertullianus (145-220).

Ὁ Πατὴρ αὐτός, πατὴρ καὶ τῆς θεολογίας τῆς Δύσεως, δίνει πολὺτιμη ἀρωγὴν στὴν ἔρευνά μας γιατί μᾶς δίνει τὸν ὀρισμὸ τῆς Ἐξομολογήσεως στὴν ἐποχὴ του (τέλη δευτέρου καὶ ἀρχὴς τρίτου αἰῶνος) μὲ τὶς ἑξῆς λέξεις:

«Ἡ πρᾶξις αὐτὴ (τῆς ἐξωτερικεύσεως τῆς μετανοίας) ἡ ὁποία συχνότερα ἐκφράζεται μὲ ἑλληνικὴ λέξι, εἶναι ἡ «ἐξομολόγησις», διὰ τῆς ὁποίας ἐξομολογοῦμεθα τὶς ἁμαρτίαι μας εἰς τὸν Κύριον, ὅχι βέβαια θὰν νὰ μὴν τὶς γνῶριζε, ἀλλὰ καθ' ὅσον δι' ἐξομολογήσεως ἰκανοποιῆσις ἀποκαθίσταται, ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως μετάνοια γεννᾶται, δι' ἐξομολογήσεως ὁ Θεὸς ἐξευμενίζεται» (2).

(1) Σερ. Παπακώστας, Ἡ Μετάνοια σελ. 62.

(2) «Is actus, qui magis greco vocabulo exprimitur et frequentatur Exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur non quidam ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, con-

Καθώς βλέπομε, ὁ Τερτουλλιανὸς δὲν παρεμβάλλει καμμία ἀνάμειξη ἱερῶς ἢ ἐπισκόπου γιὰ τὴν συγχώρεση ἀπὸ Θεοῦ.

16) Ἰππόλυτος (170-236).

Οὐδὲν ἀναφέρει.

17) Καῖς ὁ Ρωμαῖος (180-217).

Οὔτε.

18) Iulius Africanus (200-245).

Τίποτε.

19) Minucius Felix (περὶ τὸ 210).

Οὐδέν.

20) Commodianus (περὶ τὸ 240).

Τίποτε

II

Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

(περὶ τὸ 250 μ.Χ.).

Ἱστορικὸς σταθμὸς τῆς ἐρεῦνης μας.

Ἐξαντλήσαντες τὸν κατάλογο τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων Πατέρων πού ἔγραψαν πρὸ τοῦ ἔτους 250 μ.Χ. φτάνομε τώρα φυσικά στο ἔτος 250.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καθὼς μᾶς ἀναφέρουν δύο ἐπίσημοι ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοὶ τοῦ 5ου αἰῶνος, —ὁ Σωκράτης ὁ Σχολαστικός (380—439 μ. Χ.), καὶ ὁ Σωζόμενος (ἰ—450 μ.Χ.)—, ἐγεινέ μία «προσθήκη» ὑπὸ τῶν «Ἐπισκόπων» εἰς τὴν διαδικασία τῆς δημοσίας ἐξομολογήσεως, ἢ ὁποία καθὼς εἶδαμε ἐφαρμοζόταν ἕως τότε ἦταν ἡ προσθήκη τοῦ ὀνομασθέντος «Πρεσβυτέρου ἐπὶ τῆς μετανοίας».

fessione penitentie nascitur. penitentie Deus mitigatur» (De Penitentie, IX). Λατινικὴ Πατρολογία Migne, τομ. 1 σελ. 1354.

Ὁ ἱστορικός Σωκράτης τοποθετεῖ χρονολογικῶς τὴν προσθήκην τοῦ προσώπου τούτου μετὰ τὸ σχίσμα τῶν Ναυατιανῶν, ἦτοι περὶ τὸ 250 μ.Χ. κατὰ τὴν ἐκκλ. Ἱστορίαν (1).

«Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποῦ οἱ Ναυατιανοὶ ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν,—γιατὶ δὲν θέλησαν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ κείνους ποῦ ὑπέπεσαν σὲ πτώση κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Δεκίου,—οἱ ἐπίσκοποι ἐπρόσθεσαν στὴν ἐκκλησιαστικὴ διαδικασίαν τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματά των στὸν ὀρισθέντα αὐτὸν πρεσβύτερο ὅσοι ἁμάρταναν μετὰ τὸ βάπτισμα» (2).

Ὁ δεῦτερος ἱστορικός, ὁ Σωζόμενος, μᾶς ἀναφέρει τὸ ἴδιο γεγονός καὶ μάλιστα μᾶς ἀναφέρει τὴν *δικαιολογίαν* τοῦ μέτρου τούτου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει *ἐξαιρετικὴν σημασίαν* γιὰ τὴν ἔρευνά μας.

Ποιά ἦταν ἡ αἰτιολογία τοῦ νέου θεσμοῦ τοῦ «ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου» κατὰ τὰ μέσα τοῦ τρίτου αἰῶνος; Δὲν ἦταν διότι ὁ Χριστὸς εἶπε «Ἄν τινων ἀφήτε...» καὶ «Ὅσα ἐάν δῆσητε...» ἀλλὰ ἦταν τὸ ὅτι «*ἐφάνη φορετικὸν* εἰς τοὺς ἱερεῖς τὸ νὰ ἐξομολογῶνται οἱ ὀλισθαίνοντες τὰς ἁμαρτίας των ὡς εἰς θέατρον ἐνώπιον τοῦ πλήθους τῆς ἐκκλησίας», πρᾶγμα δηλαδὴ τελείως διαφορετικόν.

Ἰδοὺ σὲ μετάφραση κατὰ λέξη τὰ λόγια τοῦ ἱστορικοῦ Σωζομένου :

«Ἐπειδὴ τὸ νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ κανεὶς παντελῶς ἐχρειάζετο φύσιν θειοτέραν τῆς ἀνθρωπίνης, ὁ δὲ θεὸς παρήγγειλε νὰ συγχωρῶμεν τοὺς μετανοοῦντας ἔστω καὶ ἂν πολλακίς ἁμαρτάνουν, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν, ἐνῶ

(1) Γ. Δέρβου Δοκίμιον Ἐκκλ. Ἱστορίας σελ. 59.

(2) Ἰδοὺ τὸ κείμενον τοῦ πρωτοτύπου :

«Ἄφ' οὗ Ναυατιανοὶ τῆς ἐκκλησίας διεκρίθησαν, τοῖς ἐπαικίσουσιν ἐν τῷ ἐπὶ Δεκίου διωγμῷ κοινωνῆσαι μὴ θελήσαντες, οἱ ἐπίσκοποι τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας προσέθεσαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα πταίσαντες ἐπὶ τοῦ προβληθέντος τούτου πρεσβυτέρου ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματα» (Σωκρ. βιβλ. ε' κεφ. ιθ) Πατρ. Migne τ. 67, σελ. 613.

παραιτούνται από του να αμαρτάνουν, να δηλογοῦν συγχρόνως τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν, ἐφάνη ὡς ἦτο φυσικὸν ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς ἱερεῖς φορτικὸν τὸ να ἐξομολογούνται τὰς ἀμαρτίας (οἱ μετανοοῦντες) ὡς εἰς θεῖον ἐνώπιον τοῦ πλήθους τῆς ἐκκλησίας, καὶ δι' αὐτὸ ὤρισαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἕνα πρεσβύτερον ἐκ τῶν ἐχόντων ἀρίστην διαγωγὴν, ἐχέμυθον καὶ σώφρονα. Πρὸς τοῦτον λοιπὸν προσερχόμενοι οἱ ἀμαρτήσαντες ὡμολόγουν τὰς ἀμαρτίας τὰς ὁποίας εἶχαν διαπράξει. Οὗτος δὲ ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκάστου ἀμαρτίαν ἀφοῦ ὤριζε τί πρέπει ἕκαστος να πράξη ἢ τί ἐπιτίμιον να ἐκτελέσῃ, ἀπέλυεν αὐτοὺς διὰ να ἐπιβάλουν μόνοι τους τὴν ποινὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν τους⁽¹⁾.

Τὰ σχόλια μας ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν τούτων δεδομένων εἶναι τὰ ἑξῆς λογικῶς ἀναντίρρητα :

Ἴον Ἡ ἐξομολόγησις μέχρι τοῦ 250 μ.Χ. ἦταν δημοσία ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας καὶ οὐκ ἐνώπιον ἐνός πρεσβυτέρου. Ἐπειδὴ πολλάκις οἱ δημόσιες αὐτὲς ἐξομολογήσεις προκαλοῦσαν δυσφορία καὶ σκάνδαλα, οἱ ἐπίσκοποι καινοτομήσαντες εἰσήγαγον τὸν θεσμόν τοῦ «ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου» πρὸς τὸν ὁποῖον ἐξομολογόνταν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα ἀμαρτήσαντες πιστοί.

2ον Ἡ προσθήκη τοῦ θεσμοῦ τούτου δὲν εἶχε καμμιά σχέση μετὰ τὰ ἐδάφια «Ἄν τινων ἀφήτε...» καὶ μετὰ τὸ «Ὅσα

(1) Ἴδου καὶ τὸ πρωτότυπο τοῦ ἱστορικοῦ Σωζομένου : «Ἐπεὶ γὰρ τὸ μὴ παντελῶς ἀμαρτεῖν θειοτέρας ἢ κατὰ ἀνθρώπον εἶδειτο φύσεως, μεταμελουμένοι δὲ καὶ πολλάκις ἀμαρτάνουσιν συγγνώμην νέμειν ὁ θεὸς παρεκελεύσατο, ἐν τῷ παρατεῖσθαι συνομολογεῖν τὴν ἀμαρτίαν χρεῶν, φορτικόν, ὡς εἰκός, ἐξ ἀρχῆς τοῖς ἱερεῦσιν ἔδοξεν, ὡς ἐν θεάτρῳ ὑπὸ μαρτυρίῳ τῷ πλήθει τῆς ἐκκλησίας, τὰς ἀμαρτίας ἐξαγγέλλειν, πρεσβύτερον δὲ τῶν ἀριστα πολιτευομένων ἐχέμυθόν τε καὶ ἔμφρονα, ἐπὶ τούτῳ τετάχασιν ἢ δὴ προσιόντες οἱ ἡμαρτηκότες τὰ βεβιωμένα ὡμολόγουν ὃ δὲ πρὸς τὴν ἐκάστου ἀμαρτίαν ὅ,τι χρῆ ποιῆσαι ἢ ἐκτίσαι ἐπιτίμιον θεῖς, ἀπέλυε παρὰ σφῶν αὐτῶν τὴν δίκην εἰσπραξομένους» (Σωζόμ. βιβλ. Ζ, κεφ. ις'). Πατρολογία Migne τομ. 67, σελ. 1457).

ἂν δήσητε...» δὲν σιγήθηκε ἐπὶ θείας διατάξεως ἀλλὰ ἦταν ἀπλῶς ἐκκλησιαστικὸ μέτρο σεμνότητος καὶ εὐταξίας, δι' ὃ καὶ ὁ θεσμὸς αὐτὸς μετὰ 140 περίπου χρόνια καταργήθηκε (391 μ. Χ.), καθὼς κατωτέρω θὰ μάθωμε ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς ἱστορικοὺς, καὶ ἀφειθήκαν οἱ πιστοὶ στὴν αὐτοεξέταση κατὰ τὴν συνείδησίν των ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

3ον) Ὅτι τὸ μέτρον νὰ ἐξομολογοῦνται εἰς ἕναν ἱερέα (πρεσβύτερον) δὲν ὑπῆρχε προηγουμένως ἀλλὰ μπήκε ὡς «προσθήκη» κατὰ τὰ μέσα τοῦ τρίτου αἰῶνος καὶ ὄχι ὡς ἐξουσία «δεσμεῖν καὶ λύειν».

Αὐτὰ εἶναι τὰ τρία πολύτιμα καὶ ἀκαταμάχητα ἐξαγόμενα ποῦ μᾶς δίνει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐξομολογήσεως. **Οὐδαμοῦ** φαίνεται ὁ «ρητὸς καὶ ὠρισμένος ὄρος νὰ ἐξομολογηθῆς εἰς τὸν ἱερέα διότι ἄλλως δὲν σὲ συγχωράει ὁ Θεός, καθὼς διδάσκεται σήμερα (1).

21) Ὁριγένης (185—254 μ. Χ.).

Εἰς τὴν 17ῃ ὀμιλίᾳ του ἐπὶ τοῦ Λευιτικοῦ, διασωθεῖσαν μέχρις ἡμῶν, σὲ μετάφραση Λατινικῆ, ὁ Ὁριγένης μιλεῖ περὶ ἐξομολογήσεως εἰς ἱερέα, τὴν ὁποίαν ἀναγράφει τελευταίαν (ἑβδόμην), ὕστερα ἀπὸ ἑξὶ ἄλλες διαφορετικὰς μεθόδους διὰ τῶν ὁποίων, κατ' αὐτόν, ὁ ἁμαρτωλὸς παίρνει ἄφεση ἁμαρτιῶν. Ἴδου πῶς μιλεῖ:

«Υπάρχει καὶ ἄλλη ἁμαρτιῶν ἄφεςις (ἑβδόμη) λίαν σκληρὴ καὶ δυσχερὴς, διὰ μετανόιας κατορθουμένη, ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς μὲ δάκρυα βρέχη τὴν στρωμνὴν του καὶ τὰ δάκρυα του εἶναι γ' αὐτόν ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός, ὅταν δὲν ντρέπεται νὰ δηλώσῃ στὸν ἱερέα τοῦ Κυρίου τὴν ἁμαρτία του καὶ νὰ ζητήσῃ φάρμακον (et quaerere medicinam)».

Ἐπιβάλλεται νὰ παραθέσωμε ὀλόκληρο τὸ χωρίον τοῦ Ὁριγένους σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση κατὰ λέξιν γιὰ νὰ δεῖ-

(1) Σερ. Παπακώστα. ἡ Μετάνοια σελ. 72—73 Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ σελ. 376 κ. λ. π.

Ξωμε πῶς ἀπὸ χέρι σὲ χέρι κολοβώνονται τὰ χωρία τῶν πατέρων σὲ βαθμὸν νὰ ἀλλάξῃ ἡ ἔννοιά τους :

• "Ἀκουσες, λέει ὁ Ὁριγένης, πόσες εἶναι μέσα στὸν νόμο οἱ θυσίαι περὶ ἁμαρτιῶν." Ἀκουσε τώρα πόσες ἀφέσεις ἁμαρτιῶν εἶναι στὰ Εὐαγγέλια. Πρώτη εἶναι κείνη κατὰ τὴν ὁποία βαφτιζόμεσθε εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· δευτέρα εἶναι ἡ ἄφεσις διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου· τρίτη εἶναι ἡ διὰ παροχής ἐλεημοσυῶν, διότι ὁ Σωτὴρ λέγει : • Δότε ἐλεημοσύνην καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἔστιν • (1) Τετάρτη ἄφεσις ἁμαρτιῶν μᾶς δίνεται διὰ τῆς ἐκ μέρους μας συγχωρήσεως τοῦ ἀδελφοῦ μας. Διότι ἔτσι λέει αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ μας • Ἐάν συγχωρέσετε τοὺς ἀδελφούς σας ἀπὸ καρδιᾶς σας συχωράει καὶ ἑσῶς ὁ Πατέρας σας. Καὶ καθὼς μᾶς ἐδίδαξε νὰ λέμε στὴν προσευχὴ. • Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν καθὼς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Πέμπτη ἄφεσις ἁμαρτιῶν εἶναι ὅταν ἐπιστρέψῃ τις ἁμαρτωλὸν ἀπὸ τῆς πλάνης τῆς ὁδοῦ του, σώζει τὴν ψυχὴν του ἐκ θανάτου καὶ καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. Ἑκτη εἶναι ἡ ἄφεσις πού ἐρχεται ἀπὸ ἀφθονή ἀγάπη καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος λέει, • Ἀμὴν λέγω ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ διότι ἠγάπησε πολὺ καὶ ὁ ἀπόστολος λέει : • Ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. •

Ἐπὶ ἔτι ἀκόμη καὶ ἑβδόμη ἀλλὰ σκληρὴ (dura) καὶ δυσχερὴς ἡ διὰ μετανοίας ἄφεσις ἁμαρτιῶν. Ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς πλὴν τῆ στρωμνῆ του μὲ τὰ δάκρυά του καὶ γίνονται γι' αὐτὸν τὰ δάκρυά του ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός καὶ ὅταν δὲν αἰσχύνεται νὰ δεῖξῃ στὸν ἱερεῖα τὴν ἁμαρτία του καὶ νὰ ζητήσῃ φάρμακον • (2).

(1) Μὲ τὸ νὰ ἀναγράψωμε ὀλόκληρο τὸ χωρίο τοῦτο τοῦ Ὁριγένη δὲν σημαίνει ὅτι συμφωνοῦμε μὲ τὴν γνώμην του.

Ἐμεῖς δεχόμεσθε μονάχα ἓνα τρόπον ἀφέσεως ἁμαρτιῶν : Τὸν διὰ μετανοίας καὶ πίστεως στὸν Ἐξιλιασμὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ συζητήσις γιὰ τὴ σημασίαν καὶ τὴ θέσιν πού ἔχει κάθε μία ἀπὸ τὴς περιπτώσεις πού ἀναφέρει ἐδῶ, θὰ μᾶς ἐβγαζε ἔξω ἀπὸ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ὄρια τῆς μελέτης μας περὶ μυστηριακῆς ἐξομολογήσεως καὶ γι' αὐτὸ τὴν παραλείπομε.

(2) Ἰδοὺ καὶ ἡ περισωθεῖσα λατινικὴ μετάφρασις τοῦ ἀπολεσθέντος ἑλληνικοῦ κειμένου τοῦ Ὁριγένου :

«Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis: audis nunc, quantae sint remissiones peccatorum in evangelio».

Είναι φανερό ότι η εξομολόγησις πού μιλεῖ στήν ἑβδόμη αὐτὴν περίπτωσις ὁ Ὁριγένης δὲν εἶναι ἡ μυστηριακὴ ἐξομολόγησις τῆς σημερινῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας βάσει τοῦ «ἂν τινῶν ἀφήτε...ἀφιένται», ἀλλ' εἶναι ἐξομολόγησις πού γινόταν προαιρετικά, ἐλεύθερα, *σπάνια*, καὶ δὲν στηρίζεται στὸ «δεσμεῖν καὶ λύειν» ἄλλως δὲν θὰ τὴν χαρακτηρίζεν ὁ Ὁριγένης μὲ τίς λέξεις «σκληρὴ» καὶ «δυσχερὴς» οὔτε θὰ τὴν ἔβαζε τελευταία (ἑβδόμη), ὕστερα ἀπὸ ἄλλες ἔξι, κατὰ τὴ γνώμη του περιπτώσεις ἀφέσεως, ἀφοῦ τότε θὰ ἦταν αὐτὴ ἡ μοναδική.

Ὁ παν. Σ. Παπακώστας ἀναφέρει τὸ χωρίον τῆς ἑβδόμης αὐτῆς περιπτώσεως τοῦ Ὁριγένους χωρὶς τὴν πρώτη φράσις: «*ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἑβδόμη ἀλλὰ σκληρὴ καὶ δυσχερὴς*» καὶ εἰσάγει τὸ χωρίον μὲ τὸν ἑξῆς πρόλογον:

Ἀρχαιότατος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς ὁμιλιῶν περὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, λέγει ὅτι ταύτην λαμβάνει ὁ ἁμαρτωλὸς διὰ τῆς μετανοίας. «Ὅταν βρέχει τὴν στρομνὴν αὐτοῦ μὲ δάκρυα ὅταν δὲν αἰσχύνεται νὰ φανερώσῃ εἰς τὸν ἱερεῖα τοῦ Κυρίου τὴν ἁμαρτία του». (Σερ. Παπακώστα, ἡ Μετάνοια σελ. 68).

καὶ ζητῆ μὲ τοῦτο νὰ κατατάξῃ τὸν Ὁριγένη ὡς διδάσκοντα τὴν μυστηριακὴν ἐξομολόγησις, τῆς σημερινῆς Δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

22) Ὁ Κυπριανὸς (Cyprianus) (200-258 μ.Χ.).

Γιὰ τὴν ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν ὁ Κυπριανὸς διδάσκει ὅτι οἱ μὲν πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἁμαρτίες συγχωροῦνται

Est ista prima que baptizamur in remissione peccatorum. Secunda remissio est in passione martyrii. Tertia est quae pro eleemosyna datur: dicit enim Salvator, «Verumtamen date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis». Quarta nobis fit remissio peccatorum per hoc, quod et nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim dicit ipse Dominus et Salvator noster. «Quia si dimiseritis fratribus vestris ex corde peccata ipsorum, et vobis remittet Pater

διά τοῦ βαπτίσματος, οἱ δὲ μετὰ τὸ βάπτισμα συγχωροῦνται διά τῆς καθημερινῆς προσευχῆς.

Ἐξηγῶν τὸ *Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν* τῆς κυριακῆς προσευχῆς, λέγει ἐπὶ λέξει :

«Γιὰ νὰ μὴν κολακεύσῃ κανεὶς τὸν ἑαυτοῦ τοῦ πῶς εἶναι ἀθῶος καὶ διά τῆς ὑψηλοφροσύνης βαθύτερα ἀπολεσθῆ, διδάσκεται ἐδῶ καὶ μαθητεύεται ὅτι καθημερινῶς ἀμαρτάνει, μὲ τὸ νὰ παραγγέλλεται νὰ παρακαλῆ γιὰ τὶς καθημερινῆς ἀμαρτίες τοῦ.

Ἔτσι καὶ ὁ Ἰωάννης περισσότερο μᾶς προειδοποιεῖ στὴν ἐπιστολὴ τοῦ καὶ λέγει : «Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἀμαρτίαν οὐκ ἔχομεν ἑαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστι ἐν ἡμῖν. Ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν πιστὸς ἔστι καὶ δίκαιος ὁ Κύριος ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας» (Α'. Ἰωάν. α', 8—9).

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐσυνδύασε καὶ τὰ δύο καὶ ὅτι πρέπει νὰ δεόμεσθε γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας καὶ ὅτι θὰ λαμβάνωμε συγχώρεση ὅταν δεηθῶμε. Διὰ τοῦτο λέγει ὅτι ὁ Κύριος εἶναι πιστὸς εἰς τὸ νὰ συγχωρῆ ἀμαρτίες τῶν ὁ ἀξιόπιστον τῆς ὑποσχέσεώς τοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποῦ μᾶς δίδαξε νὰ προσευχώμεθα γιὰ

voster»: et Sicut in oratione nos dicere docuit, «Remitte nobis debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus nostris». Quinta remissio peccatorum est, quum «converterit quis peccatorum ab errore viae suae, salvat animam ejus a morte, et cooperit multitudinem peccatorum». Sexta quoque fit remissio per abundantiam Caritatis, sicut et ipse Dominus dicit, «Amen dico, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum» Et apostolus dicit, «Caritas cooperit multitudinem peccatorum». Est adhuc et septima, licet dura et laboriosa, per penitentiam remissio peccatorum: quum lavat peccator in lacrimis stratum suum, et fiunt ei lacrimae suae panes die et nocte, et quum non erubescit sacerdoti indicara peccatum suum, et quaerere medicinam». Ὁριγένης Hom II. in Levitic. Πατρ. Migne τόμος 12 σελ. 418.

τὰ ὀφειλήματα καὶ τὴν ἁμαρτίαν ὁποσάθῃκε ὅτι θὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ πατρικὸν ἔλεος καὶ ἡ συγχώρησις»⁽¹⁾.

Σαφέστατα καὶ ἐδῶ βλέπομε ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται καμμία ἐπέμβασις ἱερέως ἢ ἐπισκόπου ὡς «ρητὸς καὶ ὠρισμένος ὁρος συγχωρήσεως»⁽²⁾ ἀλλὰ ἀπ' εὐθείας ἐξομολόγησις πρὸς τὸν Θεόν ἢ ὁποία φέρνει τὴν ἀπ' εὐθείας ἄφεση.

ΠΑΤΕΡΕΣ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ ΑΙΩΝΑ

23) Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς (205—265 μ.Χ.).

Οὐδὲν ἀναφέρει περὶ ἐξομολογήσεως

24) Μεθόδιος (260 - 311).

Ἐπίσης τίποτε

25) Πέτρος Ἀλεξανδρείας (260 - 311).

Οὐδὲν περὶ ἱερατικῆς ἀφέσεως.

(1) Τὸ πρωτότυπο λατινικὸν ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Ne quis sibi quasi innocens placeat et se extollendo plus pereat, instruitur et docetur peccare se quotidie, dum quotidie pro peccatis jubetur orare. Sic denique et Iohanes in epistola sua monet dicens: **Si dixerimus...** (I. Joh. 1, 8—9). In epistola sua utrumque complexus est, quod et rogare pro peccatis debeamus **et impetiemus indulgentiam cum rogamus**. Ideo et fidelem dixit Dominum ad dimittenda peccata, [fidem pollicitationis suae reservatam quia qui orare nos pro debitis et peccatis docuit, **paternam misericordiam promisit et veniam securam**» (Cypriani De oratione c. 22) Λατιν. Πατρολογία Migne τομ. 4, σελ 552.

(2) Σ. Παπακόστα. μνημ. ἔργ. σελ. 72—73.

26) **Lactantius** (260—330 μ.Χ.).

Ὁ Λακτάντιος ὁμιλεῖ περὶ μετάνοιας καὶ ἐξομολογήσεως ἀλλὰ οὐδαμοῦ ἀναφέρει ἄφεση ἁμαρτιῶν διὰ ἱερέως ἢ ἐπισκόπου· τούναντίον συνιστᾷ ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν Θεόν.

«Ἡ μετάνοια, λέγει, εἶναι ἡ θεραπεία τῶν πληγῶν καὶ τῶν παραπτωμάτων· αὐτὴ εἶναι ἐλπίς, αὐτὴ εἶναι λιμὴν ἀσφαλείας καὶ ὁποῖος ἀπορρίπτει αὐτὴν ἀποκόπτει τὴν ὁδὸν σωτηρίας, γιὰ τὸν ἑαυτὸν του· γιὰτὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τόσο δίκαιος ὥστε νὰ μὴ εἶναι ποτὲ ἀναγκαῖα ἡ μετάνοια γι' αὐτόν. Ἐμεῖς ὁμῶς καὶ ἐὰν δὲν ἔχομεν ἁμαρτίες, πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ παρακαλοῦμε γιὰ τὴ συγχώρησιν τῶν παραπτωμάτων μας καὶ νὰ εὐχαριστοῦμε καὶ γι' αὐτὰ τὰ κακὰ. Ἄς προσφέρωμεν πάντοτε τὴν ὑπακοὴν αὐτὴν εἰς τὸν Κύριόν μας (Institutionum divinarum Epitomen C. LXVII) (1).

Κανένας λόγος ἐδῶ περὶ ἱερέως ἢ ἐπισκόπου γιὰ νὰ δοθῆ ἡ ἄφεσις ἀπὸ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτοῦ ὡς «ἔδρου ρητοῦ καὶ ὠρισμένου». Ἡ ἐξομολόγησις τοῦ ἁμαρτωλοῦ γίνεται ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Θεόν, ἡ συγχώρησις ἔρχεται ἀπ' εὐθείας ἀπ' Αὐτοῦ.

27) **Ἀρνόβιος** (; —303 μ.Χ.).

Οὐδὲν ἀναφέρει.

28) **Ὁ Ἀθανάσιος ὁ Μέγας** (298—373 μ.Χ.).

Εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον ὀποδίδουσι οἱ Καθολικοὶ ἕνα

(1) Ἰσοῦ καὶ τὸ κείμενον τοῦ πρωτοτύπου τοῦ Λακτάντιου:

«*Illud (penitentia) est vulnerum peccatorumque Sanatio; illa spes, portus Salutis, quam qui tollit viam vitae sibi amputat, quia nemo esse tam justus potest, ut unquam sit ei penitentia necessaria. Nos vero, etiam si nullum sit peccatum, confiteri tamen debemus Deo, et pro delictis nostris identidem deprecari, gratias agere etiam in malis. Hoc semper obsequium Domino deferamus.* (Institutionum divinarum Epitomen C. LXVII).

χωρίον τὸ ὁποῖον ἐμφανίζουσι ὡς τὸ *μόνο* αὐτὸ περιωθθὲν ἀπὸ ὀλόκληρου ἀπολεσθὲν βιβλίον τοῦ ἐναντίον τῶν Ναβατιανῶν. Ἴδου τὸ χωρίον :

«Ὡσπερ ἄνθρωπος ὑπὸ ἀνθρώπου ἱερέως βαπτιζόμενος φωτίζεται τῇ τοῦ Πνεύματος Χάρτι, οὕτω καὶ ὁ ἐξομολογούμενος ἐν μετανοίᾳ *διὰ τοῦ ἱερέως* λαμβάνει τὴν ἄφεσιν».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι τελείως ἄγνωστο πρὸ τοῦ 17ου αἰῶνος εἰς ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Ἀθανασίου, δημοσιευθὲν γὰρ πρώτη φορά κατὰ τὸ 1698 ὡς «ἀποσπασμάτιον» ποῦ βρέθηκε στὸν κώδικα Colbert (1). Δὲν κάνουν χρῆση αὐτοῦ οὔτε ὁ I. Tixeront (καθολικός) στὴν Ἱστορία τῶν Δογμάτων του (2), οὔτε ὁ I. Schwane (καθολικός καὶ αὐτός) στὴν ὁμοία Ἱστορία του (3).

Ἡ μελέτη τοῦ χωρίου τούτου προδίδει τὴν κατὰ παραγγελία χάλκευσή του γὰρ νὰ ἐμφανίσῃ τὸν Μ. Ἀθανάσιον ὡς διδάσκοντα τὴν μυστηριακὴν ἱερατικὴν ἄφεσιν. Εἶναι κατὰ τὸν Dr. I. Strong προϊόν «τῆς ἀρχαίας φιλολογικῆς πολιτικῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης νὰ ἀλλοιωθῇ, νὰ παραλείπη καὶ νὰ παρεμβάλλῃ κείμενα γὰρ σκοποῦς πολεμικοῦς, τὴν ὁποῖαν υιοθέτησε καὶ ὁ νεώτερος ἐκδότης τῆς Πατρολογίας, ὁ καθολικός Migne» (4).

Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρει ὁ παν. Σ. Παπακώστας χωρὶς κανένα σχόλιον, παραλαβὼν αὐτὸ προφανῶς ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne (5).

Ὅποιαδήποτε ὁμοίως καὶ ἂν εἶναι ἡ προέλευσις τοῦ χωρίου τούτου θὰ ἀφήσωμε κατωτέρω στὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομον νὰ τὸ *ἐκμηδενίσῃ τελείως*, μὲ τὶς σαφέστατες διακηρύξεις του περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν *χωρὶς καμμιά μεσολάβηση ἱερέως ἢ ἐπισκόπου*.

(1) Bibliotheca Veterum Patrum, ἔκδοσις Βενετίας, τόμος V. σελ. 213.

(2) I. Tixeront, Histoire des Dogmes, t. II. p 186.

(3) I. Schwane, Dogmengeschichte, τόμος 2, σελ. 824.

(4) I. Strong, Cyclopaedia of Biblical Literature, τόμος III. P. 503.

(5) Σ. Παπακώστας, ἡ Μετανοία σελ. 69.

29) Κύριλλος Ἱεροσολύμων (315—386 μ.Χ.).

Ὁ Πατήρ αὐτός ἔχει γράψει «κατηχητικούς καὶ Μυσταγωγικούς λόγους».

Εἰς τὸν δεύτερο κατηχητικὸν λόγον τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Περὶ μετανοίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν*» καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ πρὸς τοὺς φωτιζομένους, —δηλαδή «κατηχουμένους»—, πουθενά δὲν ἀναφέρει ἐξομολόγησιν σὲ ἱερέα ἢ ἐπίσκοπον, οὔτε ἐξουσία τῶν ἀφέσεως ἁμαρτιῶν «δεσμῶν καὶ λύειν», ἀλλὰ ἀναφέρων ἀπὸ τὴν Γραφὴν παραδείγματα μετανοίας καὶ συγχωρήσεως ἀπὸ Θεοῦ (Δαυτδ, Ἀχάαβ, Ἱεροβοάμ, Ναβουχοδονόσορ, Πέτρος κ.λ.π) τελειώνει ὡς ἑξῆς κατὰ λέξιν:

«Ἐχόντες λοιπὸν ἀδελφοὶ πολλοὺς τύπους τῶν ἁμαρτησάντων καὶ μετανοησάντων καὶ σωθέντων, προθύμως καὶ σείς ἐξομολογηθῆτε εἰς τὸν Κύριον γὰρ νὰ κάρτετε καὶ τὴ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων ποῦ ἔχετε κάμει πρωτύτῃ καὶ καταξιωθῆτε τῆς ἐπουράνιας δωρεᾶς καὶ κληρονομήσετε τὴν ἐπουράνια βασιλεία (1) (Πατρολογία Migne τόμ. 33 σελ. 408).

Ἐάν ἦταν μία ἐπιβεβλημένη περίπτωσις νὰ κάμῃ λόγον ὁ ἐπίσκοπος Κύριλλος Ἱεροσολύμων περὶ ἐξουσίας συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν δοθείσης ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ στοὺς ἱερεῖς ἦταν ἡ Ὁμιλία τοῦ αὐτοῦ. Ἐάν ἔπρεπε νὰ κάμῃ λόγον γὰρ ὄρον «ρητὸν καὶ ὠρισμένον ἐξομολογήσεως εἰς ἱερεῖς ἢ ἐπισκόπους γὰρ ἄφεσις ἁμαρτιῶν» ἦταν αὐτὴ ἐδῶ ἢ περίπτωσις καὶ τοῦτο γιατί ἐδῶ κάνει *Κατήχησιν* πρὸς τοὺς νεοφωτιστούς. Καὶ ὅμως οὔτε λέξιν δὲν λέει γι' αὐτά. Γιατί τοῦτο; Διότι ἕως τότε δὲν εἶχε ἀκόμη ἀναφανῆ ἡ *μυστηριακὴ* ἐξομολόγησις.

(1) Ἰδοὺ τὰ λόγια τοῦ Κυρίλλου στὸ πρωτότυπον:

«Ἐχόντες οὖν ἀδελφοὶ πολλοὺς τύπους τῶν ἁμαρτησάντων καὶ μετανοησάντων καὶ σωθέντων, προθύμως καὶ αὐτοὶ ἐξομολογήσασθε τῷ Κυρίῳ ἵνα καὶ τὴν συγχώρησιν λάβητε τῶν προγεγενημένων ἁμαρτημάτων καὶ τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς καταξιωθῆτε καὶ τὴν ἐπουράνιον κληρονομήσητε βασιλείαν» (Πατρολογία Migne τόμ. 33, σελ. 408).

Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν περὶ τὸ 391 μ.Χ.

Οἱ ἱστορικοὶ τοῦ 5ου αἰῶνος πού ἀναφέραμε, Σωκράτης (380—439 μ.Χ.), καὶ Σωζόμενος (—450 μ.Χ.) ὄχι μόνον μᾶς γνωρίζουν τὴν θέσπισιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου ἀλλὰ καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τούτου εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν. Ἡ κατάργησις αὕτη ἔγεινε ἐπὶ Νεκταρίου ἐπισκόπου Κων/λεως περὶ τὸ 391 μ.Χ. (1).

Ἰσοῦ πῶς ἀφηγείται τὰ τῆς καταργήσεως ὁ ἱστορικός Σωκράτης :

• Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον φάνηκε εὐλογοῦν νὰ καταργήσων καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησιῶν ἐξ αἰτίας τοῦ ἐξῆς γεγονότος. Μία γυναῖκα τῆς ἀριστοκρατίας ἦλθε πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἐπὶ τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολογήθηκε ἰδιαιτέρως τὶς ἀμαρτίαι εἰς τὶς ὁποίας εἶχε ὑποπέσει μετὰ τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ πρεσβύτερος παρήγγειλε στὴ γυναῖκα νὰ κἀνη νηστείας, καὶ συνεχεῖς προσευχῆς ὥστε μαζὶ μὲ τὴν ἐξομολόγησιν νὰ ἔχη νὰ βπιδεῖξῃ καὶ κάποιο ἔργον ἀξιο μετανοίας. Ἡ γυναῖκα δὲ προχωροῦσα (στὴν ἐξομολόγησιν) κατηγορήσῃ καὶ ἄλλο ἀκόμη ἀμαρτημά της, λέγουσα ὅτι εἶχε κοιμηθῆ μαζὶ τῆς ἑνας διάκονος τῆς ἐκκλησίας. Τὸ γεγονός τοῦτο διαδοθὲν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καθαιρεθῆ ὁ διάκονος τῆς ἐκκλησίας ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταλάβῃ μεγάλη ταραχὴ τὰ πλήθη, γιὰτι ἀγανακτοῦσαν ὄχι μόνον γιὰ τὸ γεγονός ἀλλὰ καὶ διότι ἡ πράξις ἔκεινη ἐπροξένησε δυσφήμησιν καὶ κακολογίαν γιὰ τὴν ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα τούτου διασυρόταν ἡ ὑπόληψις τῶν ἱερωμένων, ἕνας πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὀνομαζόμενος Εὐδαίμων, ἔδωκε γνώμη στὸν ἐπίσκοπον Νεκτάριον νὰ καταργήσῃ μὲν τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον, νὰ ἐπιτρέψῃ δὲ νὰ μετέχη στὰ μυστήρια ὁ καθένας κατὰ τὶς ὑπα-

(1) Γ. Δέρβου, Δοκίμιόν Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας σελ. 165(173).

γορεύσεις τῆς συνειδήσεώς του, γιατί μονάχα κατά τὸν τρόπο τοῦτον ἡ ἐκκλησία ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν κακολογία». (Σωκρ. βιβλ. ε', κεφ. 18) (1).

Ἀπὸ αὐτὰ πού μᾶς ἐξιστορεῖ ὁ ἱστορικός Σωκράτης περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου προκύπτουν τώρα ἀναντίρρητα τὰ ἐξῆς **σχόλια**:

Ἐάν τὴν κατ' ἰδίαν ἐξομολόγησι ἐκείνην τὴν θεωροῦσαν ὅτι ἔδωκε ἄφεσι ἀμαρτιῶν ἀπὸ Θεοῦ, θά ἦταν ποτὲ δυνατόν νὰ καταργουσαν αὐτήν; Ἐάν τὴν μυστικὴν ἐκείνην ἐξομολόγησι ἐστήριζαν πάνω στὰ θεῖα ῥήματα «Ὅσα ἐάν λύσητε... καὶ ἂν τινῶν ἀφήτε... ἀφίενται» καθὼς κάνει ἡ σημερινὴ Ὀρθόδοξος Δογματικὴ, θά ἦταν ποτὲ δυνατό νὰ καταργουσαν τότε τὴν **θεῖαν μέθοδο** ἀφέσεως τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἀμαρτιῶν; Οὐδέποτε τοῦτο θά γινόταν! Διότι θά εἶχε τὴν τρομερὴ συνέπεια νὰ ἀφήνῃ τοὺς ἀνθρώπους φορτωμένους τὶς ἀμαρτίαις τῶν καὶ ἐπομένως **νὰ τοὺς στέλνῃ σὴν αἰῶνια ἀπώλεια**!! Ἄλλὰ γιὰ νὰ καταργηθῇ ἡ

(1) Ἴδου καὶ τὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ ἱστορικοῦ:

«Υπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον (391 μ. Χ.) ἔδοξε καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς μετανοίας περιελεῖν πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησιῶν δι' αἰτίαν τοιαύτην:

Γυνὴ τις τῶν εὐγενῶν προσῆλθε τῷ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρῳ καὶ κατὰ μέρος ἐξομολογεῖται τὰς ἀμαρτίας ὡς ἐπεπράχει μετὰ τὸ βάπτισμα. Ὁ δὲ πρεσβύτερος παρηγγεῖλε τῇ γυναικὶ νηστεύειν καὶ συνεχῶς εὐχεσθαι, ἵνα σὺν τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἔργον τι δεικνύειν ἔχη μετανοίας ἄξιον. Ἡ δὲ προβαίνουσα καὶ ἄλλο πταίσμα ἑαυτῆς κατηγόρει· ἔλεγε γὰρ ὡς εἶη συγκαθευδήσας αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας διάκονος. Τοῦτο λεχθὲν τὸν μὲν διάκονον τῆς ἐκκλησίας ἐκπεσεῖν παρεσκεύασε· ταραχὴ δὲ κατεῖχεν τὰ πλήθη· ἠγανάκτουσαν γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ γενομένῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ βλασφημίαν ἢ πράξις καὶ ὕβριν προεξένησεν. Διασυρομένων δὲ ἐκ τούτου τῶν ἱερωμένων ἀνδρῶν. Εὐδαίμων τις τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτερος, Ἀλεξάνδρου τὸ γένος, γνώμην τῷ ἐπισκόπῳ δίδωσιν Νεκταρίῳ, περιελεῖν μὲν τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον, σύγχωρῆσαι δὲ **τῷ ἰδίῳ συνειδῶτι τῶν μυστηρίων μετέχειν**· οὕτω γὰρ μόνον ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τὸ ἀβλασφήμητον». (Πατρολογία Migne τόμος 67 σελ. 613).

έξομολόγησις ἐκείνη μέτοση εὐχέρεια χωρίς σύγκληση Συνόδου ἀλλὰ μὲ μιά διαταγή τοῦ Νεκταρίου, σημαίνει ὅτι οὐδέποτε τῆς εἶχε δοθῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἔννοια συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν ἀπὸ Θεοῦ *διὰ μέσου τοῦ Ιερέως*. Ἔτσι ἀποδεικνύεται καθαρά ὅτι ἡ Δογματικὴ τῆς σημερινῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας μὲ τὸ νὰ διδάσκη ὅτι:

«Τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας εἶναι ἡ θεοσύστατος πράξις καθ' ἣν ὁ Θεὸς *διὰ τοῦ Ιερέως* ἀφήσει τὰς μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτίας τῶν εἰλικρινῶς μετανοούντων καὶ ἐξομολογουμένων αὐτὰς *τῷ Ιερεὶ* (!).

ἔχει στὸ σημεῖο τοῦτο τελείως παρεκκλίνει καὶ εὐρίσκεται σὲ *ἀντίθεση* πρὸς τὴν Δογματικὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν τεσσάρων πρώτων αἰῶνων, νομοθετήσασα ἐναντία πρὸς ἐκείνην.

Τὴν κατάργησιν τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου ἀναφέρει καὶ ὁ ἱστορικὸς Σωζόμενος († 450 μ.Χ.), μὲ τὴν ἐπὶ πλέον λεπτομέρεια ὅτι ἔγεινε μὲν αὐτὴ στὴν Ἀνατολικὴ ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν υἱοθετήθη ἀπὸ τὶς διάφορες αἱρέσεις, — οἱ ὁποῖες εἶχαν τοῦτον τὸν θεσμό, τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας Πρεσβυτέρου, προτοῦ ἀκόμη ἀποσχισθοῦν, — οὔτε ἡ ἐκκλησία τῆς Δύσεως υἱοθέτησε τὴν κατάργησιν (!).

Ἴδου τί γράφει ὁ ἱστορικὸς Σωζόμενος :

«Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον (391 μ.Χ.) πρῶτος ὁ Νεκτᾶριος δὲν ἐπέτρεψε νὰ διατηρηθῆ ὁ ἐπὶ τῶν μετανοούντων ταγμένος πρεσβύτερος ἐπακολουθήσαν δὲ τὸ παράδειγμα του οἱ πανταχοῦ ἐπίσκοποι... εἰς τὰς ἄλλας δὲ αἱρέσεις τοῦτο ἀκόμη ἰσχύει φυλάσσεται δὲ ἐπι-

(1) Χρήστου Ἀνδρούτσου: Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σελ. 376.

(2) Θὰ ἀποδείξωμε κατωτέρω ὅτι οὔτε στὴν ἐκκλησία τῆς Δύσεως εἶχε δοθῆ μέχρι τοῦ 5ου αἰῶνος σημασία «Ἄν τινων ἀφῆτε... Ὅσα ἐάν δήσητε...» στὴν ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον.

μελῶς καὶ μάλιστα στὴν ἐκκλησία τῆς Ρώμης» (Σωζο-
ζομένου Ἐκκλ. Ἱστορία κεφ. ις') (1).

• Ο Β' ΚΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ ΣΥΝΟΔΟΥ

Τοπικὴ Σύνοδος συγκροτηθεῖσα ἐν Λαοδικείᾳ περὶ τὰ
μέσα τοῦ τετάρτου αἰῶνος (360 μ.Χ.) ὤρισε εἰς τὸν β' κα-
νόνα τῆς νὰ γίνωνται δεκτοὶ στὴν θεία κοινωνία ὅσοι ἤθε-
λαν ἐξαντλήσει τὴν διάρκεια τῆς μετανοίας (ποῦ ὤρισεν
σ' αὐτοὺς ὁ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερος):

«Προσκαρτεροῦντες τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως
καὶ μετανοίας».

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ φράσις ἐδῶ «προσκαρτερεῖν τῇ προσ-
ευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως» σημαίνει προσευχὴν πρὸς τὸν
Θεόν, διότι ἡ ἐξομολόγησις πρὸς τὸν τεταγμένον πρεσβύ-
τερον γίνεταν μιά φορά ὄχι διαρκῶς «προσκαρτερεῖν».

Ἴδου ὁ κανὼν:

«Τοὺς ἐξαρτάνοντας ἐν διαφοροῖς πταισμασι καὶ **προ-
σκαρτεροῦντας τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ
μετανοίας**, καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν κακῶν τελείαν ποι-
ουμένους, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πταισματος, καιροῦ
μετανοίας δοθέντος τοῖς τοιοῦτοις, διὰ τοὺς οἰκτιρισμοὺς
καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ προσάγεσθαι τῇ κοινωνίᾳ».

Ματαιῶς λοιπὸν καὶ ἀτόπως ἐπικαλοῦνται τὸν κανόνα
τοῦτον ὁ Χ. Ἀνδρόυτσος στὴν Δογματικὴν του (σελ. 382)
καὶ ὁ παν. Σ. Παπακώστας (σελ. 71) γιὰ νὰ ἐνισχύσουν διὰ
αὐτοῦ τὴν μυστηριακὴ ἀφεση διὰ τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ κατὰ
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (360 μ.Χ.) ἴσχυε ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπὶ τῆς

(1) Ἴδου τὸ πρωτότυπο κείμενο τῆς περικοπῆς τοῦ Σωζομένου:
«Ἐν τούτῳ δέ, τὸν ἐπὶ τῶν μετανοούντων τεταγμένον πρε-
σβύτερον οὐκέτι συνεχώρησεν εἶναι πρῶτος Νεκτάριος ὁ
τὴν ἐκκλησίαν Κων]σταυ]σταντινουπόλεως ἐπιτροπεύων. Ἐπικολούθησαν
δέ σχεδὸν (cujus exemplum) οἱ ἀπανταχοῦ ἐπίσκοποι....
Ἐν δέ ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσι τοῦτο κρατεῖ· ἐπιμελῶς δέ
καὶ ἐν ταῖς κατὰ Δύσιν ἐκκλησίαις φυλάττεται καὶ μάλιστα
ἐν τῇ Ρωμαίων».

μετανοίας πρεσβυτέρου. ὁ ὁποῖος *δὲν εἶχε καμμία σχέση μετὴν μυστηριακὴν ἄφραση*, καθὼς ἐδειξαμε (σελ. 21—24 τοῦ παρόντος).

29) Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (344—407).

Εὐρισκόμενοι τώρα εἰς τὸν τέταρτον αἰῶνα συναντᾶμε τὴν ἐξαιρετικὴν φυσιογνωμίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἢ ὁποῖα ἐπισκιάζει κάθε ἄλλην καὶ θά χύσῃ ἄπλετο φῶς στὴν ἔρευνά μας.

Καθὼς ἡ ἐκκλ. ἱστορία διδάσκει, οἱ ὁμιλίαι τοῦ Χρυσοστόμου ἔγειναν ἀφ' ἑνὸς μὲν σὲ μιὰ περίοδο τῆς δράσεώς του στὴν Ἀντιόχεια (τὴν πρό τοῦ 391), κατὰ τὴν ὁποῖα ἴσχυε ἀκόμη ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπὶ τῆς «μετανοίας Πρεσβυτέρου» καὶ ἀφ' ἑτέρου στὴν μετὰ ταῦτα περίοδο τῆς δράσεώς του στὴν Κων)πολη (μετὰ τὸ 391) ὅποτε εἶχε πιά ὁ θεσμὸς αὐτὸς καταργηθῆ καθὼς εἶδαμε πρό ὀλίγου. Στὶς ὁμιλίαι τῆς πρώτης περιόδου ὑπάγονται οἱ περὶ Ἰερωσύνης λόγοι του (τοὺς ὁποίους ἔγραψε σὲ ἡλικίαν 31 ἐτῶν (περὶ τὸ 375) μονάζων)⁽¹⁾ καὶ οἱ ὁμιλίαι ποὺ ἐξεφώνησε στὴν Ἀντιόχεια ὡς πρεσβύτερος τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας. Στὶς ὁμιλίαι του ἐκεῖνες τῆς πρώτης περιόδου, φαίνεται κατὰ διαλείμματα ἢ ἀνάμειξις τοῦ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου εἰς τὴν ἐξομολόγησιν, σύμφωνα μὲ τὸν ἰσχύοντα ἀκόμη θεσμόν⁽²⁾.

Οἱ ὁμιλίαι δὲμος τῆς δευτέρας περιόδου, τίς ὁποῖαι ἐξεφώνησε στὴν Κων)λη σὲ ἡλικίαν ἄνω τῶν 54 ἐτῶν, διακηρύττουν ἀναφανδὸν τὴν ἐξομολόγησιν ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Θεὸν χωρὶς κανένα μάρτυρα: «Ἀμάρτυρον ἔστω τὸ δικαστήριον»⁽³⁾ καὶ τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ πλήρη καὶ ἄμεσιν συγχώρησιν.

(1) Πατρολ. Migne, Vita S. I. Chrysostomi, τομ. 47 σελ. 86—87

(2) Neander, Allgemeine geschichte der Christlichen Religion und Kirche, μετάφρ. Ἄγγλ., τομ. II σελ. 216.

(3) Πατρολογία Migne, τόμ. 50 σελ. 658.

Ἔτσι θά δειχθῆ ὅτι ἡ τελευταία λέξις τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας περὶ ἐξομολογήσεως, καὶ ἐναντία πρὸς τὴν σημερινὴν Διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

•••

Με ἀρκετὰ ἔντονη καὶ ρητορικὴ διατύπωση ὁ Χρυσόστομος γράφων εἰς ἡλικίαν 31 ἐτῶν τοὺς λόγους του περὶ Ἱερωσύνης (περὶ τὸ 375), — ὅποτε ἴσχυεν ὁ ἐπὶ τῆς «μετανοίας Πρεσβύτερος» —, ἐκφράζεται ἴως ἐξῆς σὲ δύο χωρία του :

α') Εἰς τὴν πζ' ὁμιλίαν του εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον λέγει στὴν § 4 :

«Μεγάλῃ εἶναι ἡ ἀξία τῶν ἱερέων. Ὅσων συγχωρῆσθε, λέγει, συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίαι. Καὶ τί λέγω (ὅτι οἱ ἱερεῖς ἔχουν μεγάλην ἀξίαν;) Ὅτε ἄγγελος οὔτε ἀρχάγγελος μπορεῖ νὰ κάμῃ κάτι σὲ κεῖνα πού εἶναι δοσμένα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ρυθμίζουν διὰ ὃ δὲ ἱερεὺς τῆ γλώσσα του θανεῖζει καὶ τὸ χεῖρ τοῦ προσφέρει»⁽¹⁾.

β') Εἰς τὴν περὶ Ἱερωσύνης ὁμιλίαν III, 5 λέγει :

«Γιατὶ δὲν ἔχει εἰπωθῆ πρὸς ἐκείνους (τοὺς ἀγγέλους) : Ὅσα ἂν δέσετε... Γιατὶ ἔχουν μὲν καὶ οἱ ἐπίγειοι ἀρχόντες τὴν ἐξουσίαν νὰ δένουν, ἀλλὰ μονάχα σώματα ἐνῶ τοῦτο τὸ δέσιμον ἐγγίζει τὴν ψυχὴν καὶ περνάει τοὺς οὐρανοὺς καὶ ὅσα κάμουν ἐδῶ κάτω οἱ ἱερεῖς, αὐτὰ ὁ Θεὸς πάνω ἐπικυρώνει καὶ τὴν γνώμην τῶν δούλων ὁ Κυρίαρχος τῶν πάντων βεβαιώνει... Ὅσοι δὲ ὄχι λήπραν σώματος ἀλλὰ ἀκαθαροῖαν ψυ-

(1) «Μεγάλῃ ἡ τῶν ἱερέων ἀξία ὧν ἂν ἀφῆτε, φησὶν, ἀφείωνται αἱ ἁμαρτίαι. Καὶ τί λέγω τοὺς ἱερεῖς; Ὅτε ἄγγελος οὔτε ἀρχάγγελος ἐργάσασθαι τί δύναται εἰς τὰ δεδομένα παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα πάντα οἰκονομεῖ ὃ δὲ ἱερεὺς τὴν ἑαυτοῦ θανεῖζει γλώσσαν καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρεχει χεῖρα».

χῆς, ὄχι νά ἐξελέγχουν ἂν ἔχει φύγει ἀλλά νά τήν
βγάλουν τελείως ἔλαβαν ἐξουσία» (1).

Θά φανῆ καθαρά πῶς κάτω ἀπό τά λόγια τοῦ *ἰδίου*
Χρυσοστόμου ὅτι ἐάν ἔγραφε τήν περί ἱερωσύνης μελέτη
του μετὰ τὸ 391, (ἔτος ποῦ καταργήθηκε ὁ θεσμός τοῦ
ἐπί τῆς μετανοίας πρεσβυτέρου) θά χρησιμοποιοῦσε τὰ δια-
φορετικά λόγια ποῦ χρησιμοποίησε μετὰ τὴν κατάργηση
τοῦ θεσμοῦ. Ποιά εἶναι αὐτά τὰ λόγια θά τὰ ἀκούσωμε
ἀμέσως.

Ἡ ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΦΕΣΗ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΙΩΝ

Ἐνθρονισθεὶς στήν Κων/πολὴ ὁ Χρυσόστομος, διάβο-
χος τοῦ καταργήσαντος τὸν θεσμόν καὶ ἀποθανόντος
(398 μ.Χ.) Νεκταρίου, μιλῶσε διαρκῶς περί ἐξομολογή-
σεως παραπέμπων πάντοτε τὸν ἁμαρτωλὸν κατὰμονον,
«ἁμάρτυρον» ἀπ' εὐθείας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ γιὰ νά πάρῃ
ἄφθονη καὶ ἄμεση τὴν συγχώρηση καὶ τὴ χάρι.

Θά ἀναφέρωμε ἀπὸ τίς πολλὰς περικοπὰς ὁμιλιῶν του,
μονάχα ἕξι, ἀμέσως τώρα ὡς χαρακτηριστικὰς τῆς σαφε-
στάτης διδασκαλίας του περί ἐξομολογήσεως ἀπ' εὐθείας
πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν χωρὶς ἐπέμβαση
ἱερέως ἢ ἐπισκόπου.

Ἰδοὺ τί βροντοφωνεῖ ὁ Χρυσόστομος :

11.— Ἀλλά ντρέπεσαι καὶ κοκκινίζεις νά πῆς τὰ ἁμαρ-

(1) «Οὐ γὰρ πρὸς ἐκείνους (τοὺς ἀγγέλους) εἴρηται :

Ὅσα ἂν δῆσητε... Ἐχουσι μὲν γὰρ καὶ οἱ κρατοῦντες ἐπὶ
τῆς γῆς τὴν τοῦ δεσμεῖν ἐξουσίαν, ἀλλὰ σωμάτων μόνον·
οὗτος δὲ ὁ δεσμός αὐτῆς ἀπτεται τῆς ψυχῆς, καὶ διαβαί-
νει τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἄπερ ἂν ἐργάσωνται κάτω οἱ ἱε-
ρεῖς, ταῦτα ὁ Θεὸς ἄνω κυροῖ, καὶ τὴν τῶν δούλων γνώ-
μην ὁ Δεσπότης βεβαιοῖ... Οὔτοι δὲ οὐ λέγραν σώματος,
ἀλλ' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς, οὐκ ἀπαλλαγίσαν δοκιμαζέιν
ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν».

τήματά (σου); Ὅμως καὶ ἂν ἀκόμη χρειαζόταν νὰ τὰ πῆς σὲ ἄνθρωπε καὶ νὰ τὰ διαπομπεύσῃς οὔτε καὶ ἔτσι ἔπρεπε νὰ ντρέπεσαι. Γιατὶ ντροπὴ εἶναι τὸ νὰ ἀμαρτάνῃς, ὄχι τὸ νὰ ὁμολογῇς τὶς ἀμαρτίες (σου). **Τώρα ἔμωσ δὲν εἶναι ἀνάγκη οὔτε ἐνώπιον μαρτύρων νὰ ξεμολογήσῃς** μὲ τὶς σκέψεις τῆς συνειδήσεώς σου κάνε ἐξέταση τῶν ἀμαρτημάτων (σου). **Ἄς εἶναι τὸ δικαστήριον χωρὶς κανένα μάρτυρα. Μόνος ὁ Θεὸς νὰ σὲ βλέπῃ πὺ ξεμολογήσῃς, ὁ Θεὸς πὺ δὲν περιγελάει τὰ ἁμαρτήματα ἀλλὰ τὰ συγχωρεῖ ἄμω κανεὶς τὰ ξεμολογηθῆ»** (1).

(Χρυσόστ. Πατρ. Μίγνε τομ. 50 σελ. 658).

Ἵποία ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῆς σημερινῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ ὁποία χαρακτηρίζει ὡς «ἀσεβῆ» καὶ «ἀνόητον» τὴν πίστιν ὅτι ὁ Θεὸς συγχωρεῖ διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας, χωρὶς μεσολάβηση ἱερέως, ἐξομολογήσεως πρὸς Αὐτόν (2).

2— «Ἀμαρτήσες; Πὲς στὸν Θεὸ «Ἀμαρτήσῃς!»

Τί κόπος εἶναι αὐτό; Τί δρόμος (νὰ περπατήσῃς);

Ποιά θλίψις, ποιά στενοχωρία εἶναι νὰ πῆς ἕνα λόγο:

«Ἀμαρτήσῃς;» Μήπως ἐὰν ἐσὺ δὲν πῆς ἀμαρτωλὸν τὸν ἑαυτό σου, δὲν ἔχεις κατήγορο τὸν διάβολο; Πρόλα-

(1) Ἵδου καὶ τὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ Χρυσοστόμου:

«Ἄλλ' αἰσχύνει καὶ ἐρυθριᾷ τὰ ἁμαρτήματα ἐξαιρεῖν; Μάλιστα μὲν *εἰ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων ἔδει* ταῦτα λέγειν καὶ ἐκπομπεύειν, οὐδὲ οὕτως αἰσχύνεσθαι ἔδει αἰσχύνῃ γὰρ τὸ ἀμαρτάνειν οὐ τὸ ὁμολογῆσαι τὰ ἁμαρτήματα **γυνὶ δὲ οὐδὲ ἀνάγκη παρόντων μαρτύρων ἐξομολογεῖσθαι**. Παρὰ τοῖς λογισμοῖς τοῦ συνειδότος γενέσθω τῶν πλημμελημάτων ἢ ἐξέτασις **ἀμαρτηρὸν ἔστω τὸ δικαστήριον. Ὁ Θεὸς δρᾷτω σε μόνος ἐξομολογούμενον**, ὁ Θεὸς ὁ μὴ ὀνειδίτων τὰ ἁμαρτήματα ἀλλὰ λύων τὰ ἁμαρτήματα **ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως»** (Πατρολ. Μίγνε τόμος 50 σελὶς 658).

(2) Χ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σελὶς 387.

βε και ἀρπαξέ του τὸ ἐπάγγελμα' γιατί ἐπάγγελμα δικό του εἶναι τὸ νὰ κατηγορῆ. Γιατί λοιπὸν δὲν τὸν προλαμβάνεις και δὲν λές τὴν ἀμαρτία (σου) και σβήνεις τὸ ἀμάρτημά (σου), ἐνῶ ξέρεις πὺ ἔχεις (ἐναί) τοιοῦτον κατήγορο πὺ δὲν μπορεῖ νὰ σιωπήσῃ; (1). (Χρυσόστομος, Μίγνε, τόμ. 49, σελ. 285).

3.—Ἴδου πάλιν τί λέγει ὁ Χρυσόστομος :

«Ἐάν τὸ νὰ πῆ κανεῖς πρὸς ἀνθρώπους τίς συμφορές του και νὰ παραστήσῃ τὴν τραγικότητα τῶν κακῶν πὺ τὸν ἤθραν, φέρνει κάποια παρηγορία στοὺς πονεμένους, σὰν νὰ γινόταν διὰ τοῦ λόγου μιὰ πρὸς τὰ ἔξω ἐξάτμισις, πολὺ περισσότερο ἐάν ἀνακοινώσῃς πρὸς τὸν Κυρίαρχο σου τὰ παθήματα τῆς ψυχῆς σου θὰ λάβῃς ἐνα εἶδος ψυχικῆς ἀνακουφίσεως και πολλῆς παρηγορίας. Γιατί ὁ μὲν ἀνθρώπος πολλές φορές βλαπίζεται και ἀπομακρύνει και διώχνει ἐκεῖνον πὺ κλιεῖται και χτυπιέται μπροστά του. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν κάνει ἔτσι ἀλλὰ ἐρχεται κοντά και τραβάει κατὰ πάνω του, και ἂν ὀλόκληρη μέρα βαστάξῃ ἢ ἀνακοινώσῃς τῶν συμφορῶν σου πρὸς αὐτὸν τότε περισσότερο σ' ἀγαπᾷ και σοῦ κάνει κείνο πὺ τὸν παρακαλεῖς. Αὐτὸ λοιπὸν ἀκριβῶς φανερώνοντας ὁ Χριστὸς ἔλεγε «Ἐλάτε σέ μένα ὅλοι οἱ κουρασμένοι και φορτωμένοι κι ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω». Καλεῖ λοιπὸν, ἄς μὴ (τὸν) παρακούσωμε' μᾶς τραβάει πρὸς αὐτὸν, ἄς μὴ πηδήσωμε γιὰ νὰ φύγωμε. Και ἀμέτρητα ἀμαρτήματα ἂν ἔχωμε πῶ πολὺ ἄς τρέχωμε κοντά του τότε, γιατί ἀκριβῶς τοῦς τοιοῦτους καλεῖ, Δὲν ἤλθα, λέγει, νὰ καλέσω

(1) Ἴδου και τὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ Χρυσόστομου :

«Ἡμαρτες; Εἶπε τῷ Θεῷ ὅτι «ἡμάρτηκα». Ποῖος καμματος οὗτος; ποῖα περίοδος; ποῖα θλίψις; ποῖα στενωχωρία λόγον εἶπειν ὅτι: «ἡμαρτον»; Μὴ γὰρ σὺ σαυτὸν ἂν μὴ εἴπῃς ἀμαρτωλὸν οὐκ ἔχεις κατήγορον τὸν διάβολον; Πρόλαβε και ἀρπασσον αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα' ἐκεῖνου γὰρ ἀξίωμα τὸ κατηγορεῖν. Τί οὖν οὐ προλαμβάνεις αὐτὸν και λέγεις τὴν ἀμαρτίαν και *ἐξαλείφεις τὸ ἀμάρτημα*, εἰδὼς ὅτι τοιοῦτον κατήγορον ἔχεις σιγήσαι μὴ δυνάμενον;» (Πατρολογία Μίγνε τομ. 49, σελίς 285).

δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς γὰρ νὰ μετανοήσουν· (1)
(Χρυσόστομος Μίγνη τόμ. 48, σελ. 746—7).

4.—Καὶ σ' ἄλλην ἀκόμη ὁμιλία τοῦ Ἰδοῦ τί λέγει ὁ
Χρυσόστομος γὰρ τὴν ἐξομολόγησιν:

«Πές μου, γιατί ντρέπεσαι καὶ κοκκινίζεις νὰ πῆς τὰ
ἁμαρτήματα. Μήπως τὰ λές σέ ἄνθρωπο ὥστε νὰ σέ
περιγελάσῃ; **Μήπως (τά) λές σὸν σύνδουλό σου ὥστε**
νὰ σέ διαπομπεύσῃ; Στὸν κυρίαρχο, σὸν κηδεμόνα,
σὸν φιλάνθρωπο, σὸ γιαιτρό φανερώσεις τὸ τραῦμα.
Γιατί καὶ νὰ μὴ τὰ πῆς ἐσὺ μήπως Ἐκεῖνος δὲν τὰ
ξέρει; Αὐτὸς ποὺ τάξερε καὶ προτοῦ νὰ τὰ κάμης.
Γιατί λοιπὸν δὲν (τά) λές; Μήπως τὸ ἁμάρτημα γίνε-
ται βαρύτερο διὰν ἐσὺ (τὸ) κατηγορήσῃς; Τούναντίον
(γίνεται) πιὸ ἥμερο καὶ πιὸ ἑλαφρὸ. Καὶ γι' αὐτὸ θέ-
λει νὰ τὰ πῆς ἐσὺ, ὄχι γὰρ νὰ σέ τιμωρήσῃ ἀλλὰ γὰρ
νὰ σέ συγχωρήσῃ, ὄχι γὰρ νὰ μάθῃ Αὐτὸς τὰ ἁμαρ-
τήματτα, γιατί τὰ ξέρει, ἀλλὰ γὰρ νὰ μάθῃ ἐσὺ πό-
σο χρέος σοῦ συγχωρεῖ. Θέλει δὲ νὰ μάθῃς ἐσὺ τὸ
μέγεθος τῆς χάριτος (ποῦ σοῦ καμῖ) γὰρ νὰ εὐχαριστῆς
συνεχῶς, γὰρ νὰ γείνης πιὸ δυσκίνητος πρὸς τὴν ἁμαρ-
τία καὶ πιὸ πρόθυμος γὰρ τὴν ἀρετή. Ἐάν δὲν πῆς τὸ

(1) Ἰδοῦ καὶ τὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ Χρυσόστομου:

«Εἴ γὰρ τὸ πρὸς ἀνθρώπους ἐξειπεῖν τὰς οἰκείας συμφο-
ρὰς καὶ τὰ κατελιηφότα ἐκτραγωδῆσαι κακὰ, φέρει τινα
τοῖς ὀδυνωμένοις παραμυθίαν, ὥσπερ τινος διαπνοῆς διὰ
τοῦ λόγου γινομένης, πολλῶ μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸν Δεσπό-
την ἀνακοινῶσιν τὸν σὸν τὰ τοῖς οἰκείας ψυχῆς παθήμα-
τα, λήψῃ τινὰ ψυχαγωγίαν καὶ παραμυθίαν πολλήν. Ἄν-
θρωπος μὲν γὰρ καὶ βαρύνεται πολλάκις τὸν πρὸς αὐ-
τὸν ἀποδυρόμενον καὶ θρηνοῦντα καὶ διακρούεται
καὶ ἀπωθεῖται. Ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ προσι-
εῖται καὶ ἐπισπάται, κἂν διημερεύσῃς ἀνακοινούμενος
αὐτῷ τὰς σὰς συμφορὰς, τότε σε μᾶλλον φιλεῖ καὶ ἐπι-
νεύει σου ταῖς ἰκετηρίαῖς. Τοῦτο γοῦν αὐτὸ ἐνδεικνύμε-
νος ὁ Χριστὸς ἔλεγε, «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες
καὶ πεφορτισμένοι καὶ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Καλεῖ οὖν, μὴ
παρακούσωμεν. Ἐπισπάται, μὴ ἀποπηδήσωμεν κἂν μυ-
ρία ἁμαρτήματα ἔχωμεν, τότε μειζρόνως προστρέχω-
μεν καὶ γὰρ τοὺς τοιοῦτους καλεῖ. Οὐ γὰρ ἦλθον
φθεσί, καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
(Χρυσόστομ. Μίγνη, τόμ. 48 σελίς 746—47).

μέγεθος τοῦ χρέους, δὲν γνωρίζεις τὴν ὑπερβολὴ τῆς χάρις. Δὲν σὲ ἀναγκάζω λέγει (ὁ Θεὸς) νὰ ἔλθῃς σὲ θέατρο καὶ νὰ βάλῃς γύρω σου μάρτυρες πολλούς. **Σὲ μένα μονάχα πὲς** ἰδιαιτέρως τὸ ἀμάρτημα γιὰ νὰ θεραπεύσω τὴν πληγὴ καὶ νὰ σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ τοὺς πόνους» (1) (Χρυσσοστ. Πατρ. Μίγναε, τόμ. 48 σελ. 1012).

Ἄρα ὅποια ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς τοῦ Χρυσσοστόμου καὶ τῆς σημερινῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἢ ὅποια διδάσκει ὅτι:

«Ἄφεσιν ἀμαρτιῶν δὲν λαμβάνεις, δταν τὰ εἶπῃς ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θεὸν ἢ εἰς τὴν εἰκόνα· διότι ὁ Χριστὸς δίδει τὴν ἄφεσιν ὑπὸ ρητὸν καὶ ὠρισμένον ὄρον, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐξομολογηθῆς εἰς τὸν ἱερέα» (2).

5.—Καὶ ἄλλη διακλήρυξις τοῦ Χρυσσοστόμου:

«Παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἱκετεύω νὰ ἑομολογήσῃς πρὸς τὸν Θεὸν συνεχῶς. Γιατὶ δὲν σὲ πίκρνω νὰ σὲ δεκτρίσω μπροστὰ στοὺς συνδούλους σου, οὔτε σὲ

(1) Ἴδου καὶ τὸ πρωτότυπο κείμενο:

«Τίνος ἔνεκεν αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριάς, εἶπέ μοι, τὰ ἀμαρτήματα εἰπεῖν; μὴ γὰρ ἀνθρώπῳ λέγεις ἵνα ὀνειδίῃ σε; **μὴ γὰρ τῷ συνδούλῳ ὁμολογεῖς** ἵνα ἐμπομπέσῃ; Τῷ δεσπότῃ, τῷ κηδεμόνι, τῷ φιλανθρώπῳ, τῷ ἱατρῷ τὸ τραῦμα ἐπιδεικνύεις; μὴ γὰρ κὰν σὺ μὴ εἶπῃς, ἐκεῖνος οὐκ οἶδε; Ὅς γε καὶ πρὸ τοῦπραχθῆναι ἐπίστατο; Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐ λέγεις; μὴ γὰρ ἐκ τῆς σῆς κατηγορίας φορτικώτερον γίνεται τὸ ἀμάρτημα; ἡμερώτερον μὲν οὖν καὶ κουφώτερον καὶ διὰ τοῦτο βούλεται σε εἰπεῖν, οὐχ ἵνα κολάσῃ ἀλλ' ἵνα συγχωρήσῃ· οὐχ' ἵνα αὐτὸς μάθῃ τὴν ἀμαρτίαν, πῶς γὰρ ὁ εἰδώς; ἀλλ' ἵνα σὺ μάθῃς πόσον σοὶ συγχωρῇ χρέος. Βούλεται δὲ σε μαθεῖν τῆς χάριτος τὸ μέγεθος, ἵνα εὐχαριστῶν διατελῆς, ἵνα ὀκνηρότερος πρὸς ἀμαρτίαν ᾖ, ἵνα προθυμώτερος εἰς ἀρετὴν· ἂν μὴ εἶπῃς τοῦ χρέους τὸ μέγεθος, οὐκ ἐπιγινώσκεις τῆς χάριτος τὴν ὑπερβολὴν. Οὐκ ἀναγκάζω, φησί, εἰς μέσον ἔλθεῖν σε θέατρον καὶ μάρτυρας περιστήσῃ πολλούς· **ἐμοὶ τὸ ἀμάρτημα εἶπέ μόνῳ κατ' ἴδιαν**, ἵνα θεραπεύσω τὸ ἔλκος καὶ ἀπαλλάξω τῆς δδύνης». (Χρυσσοστ. Πατρολ. Μίγναε τόμ. 48 σελ. 1012).

(2) Σερ. Παπακώστα, ἡ Μετάνοια σελ. 72—73.

ἀναγκάζω νά φανερώσης τὰ ἁμαρτηματά (σου) εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ξεδίπλωσε τὴ συνειδήσή σου μπροστά στὸν Θεὸ καὶ σ' αὐτὸν δείξε τὰ φραύματα καὶ ἀπ' αὐτὸν ζήτησε τὰ φάρμακα. Δείξε σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν περιγελάει ἀλλὰ θεραπεύει. Γιατὶ καὶ ἂν ἐσὺ σιωπήσης, ἐκεῖνος τὰ ξέρει ὅλα· πές τα λοιπὸν γιὰ νά κερδίσης, πές τα γιὰ νά πᾶς ἐκεῖ καθαρὸς, ἀφήνοντάς τα ἐδῶ κάτω, καὶ νά ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ἀφόρητη ἐκείνη δημοσίευση (κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως) (!). (Πατρολ. Μίγνε τόμ. 48 σελ. 746).

- 6.—Καὶ ἄλλη ἀκόμη διακήρυξις τοῦ Χρυσοστόμου :
- «Δὲν σεῦ λέγω νά διαπομπεύσης τὸν ἑαυτὸ σου, οὐτε νά τὸν κατηγορήσης σὲ ἄλλους, ἀλλὰ σὲ συμβουλεύω νά πείθῃσαι στὸν προφήτη ποὺ λέγει, «Φανέρωσε πρὸς τὸν Κύριον τὴν ὁδὸ σου». Μπρὸς στὸν Θεὸ μολόγησέ τα, μπρὸς στὸν δικαστὴ φανέρωσε τὰ ἁμαρτηματά σου, προσευχόμενος ἕαν ὄχι καὶ μὲ τὴ γλῶσσα ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνθύμησιν καὶ ἔτσι ζήτα νά σὲ ἐλεήσῃ»** (Πατρολ. Μίγνε τόμ. 63 σελ. 216—217) (!).

-
- (1) Ἴδου καὶ τὸ πρωτότυπο κείμενο τοῦ Χρυσοστόμου :
- «Παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ ἔξομολογεῖσθαι τῷ Θεῷ συνεχῶς· οὐδὲ γὰρ εἰς θέατρον σε ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἁμαρτήματα· τὸ συνειδὸς ἀνάπτειον ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτῷ δείξον τὰ τραύματα καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ φάρμακα αἴτησον· δείξον τῷ μὴ ὀνειδίζοντι ἀλλὰ θεραπεύοντι· κἄν γὰρ σιωπήσης οἶδεν ἐκεῖνος ἅπαντα· εἰπέ τοίνυν ἵνα κερδάνῃς, εἰπέ ἵνα ἐνταῦθα ἀποθέμενος ἀπέλθῃς ἐκεῖ καθαρὸς, καὶ τῆς ἀφορήτου δημοσιεύσεως ἐκείνης ἀπαλλαγῆς».** (Μίγνε τόμ. 48, σελ. 746).
- (2) Ἴδου καὶ τὸ πρωτότυπο κείμενο :
- «Οὐ λέγω σοι ἐκπόμπευσον σεαυτὸν, οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατηγορήσον, ἀλλὰ πείθεσθαι (συμβουλεύω) τῷ προφήτῃ λέγοντι, Ἐποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου. Ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ταῦτα ὁμολόγησον, ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ ὁμολόγει τὰ ἁμαρτήματα, εὐχόμενος εἰ καὶ μὴ τῇ γλῶσση, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ, καὶ οὕτως ἀξίου ἐλεηθῆναι».** (Ὁμιλία λα', εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους. Μίγνε τόμ. 63, σελ. 216—217).

Θεωρούμε αρκετές τις ανωτέρω ξει περικοπές του Χρυσόστομου για να δείξουν ότι ούτε αυτός έρμήνευσε τά χωρία: «'Αν τινῶν άφητε....» και «'Όσα εάν δήσητε....» ώς θεμελιώνοντά την μυστηριακήν έξομολόγηση εις ιερέα. 'Εάν ό Χρυσόστομος έρμήνευε τά χωρία αυτά ώς θεμελιώνοντα 'την μυστηριακήν *έξομολόγηση*, ούδέποτε θά βροντοφωνούσε την άπ' εϋθείας πρός τον Θεόν *έξομολόγηση χωρίς καμμίαν επέμβαση ιερέως*, καθώς παραπάνω είδαμε.

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΜΕΓΑΛΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

Και οι άλλοι τρεις μεγάλοι Πατέρες :

Βασίλειος ό Μέγας (329—379 μ.Χ.).

Γρηγόριος ό Ναζιανζηνός (328—389 μ.Χ.).

Γρηγόριος Νύσσης (330—400 μ.Χ.).

Ζησαντες κατά την έποχή της *ισχύος* του θεσμού του επί της *μετανοίας πρεσβυτέρου*, χαρακτηρίζουν την έξομολόγηση όχι ώς δρον ρητόν και ώρισμένον για να συγχωρήση ό Θεός (1), αλλά ώς ψυχικήν διαφώτιση και οδηγία δηλαδή άπλως ώς ψυχολογικόν παράγοντα. 'Η τοιαύτη όμως ψυχολογική έξομολόγησις δέν είναι συνδεδεμένη κατ' ανάγκην (Sine qua non) με ιερέα αλλά με οιονδήποτε *άδελφόν πνευματικόν* :

«'Εξομολογείσθε *άλληλοις* τά παραπτώματα» (Ίακ. ε' 16).
«'Αδελφοί, εάν και προληφθῆ άνθρωπος εν τινι παραπτώματι, ύμεις οι πνευματικοί καταρτίζετε τον τοιοϋτον εν πνεύματι πραότητος» (Γαλ. 5', 1).

Δέν ήμπορεί λοιπόν να εϋρη κανένα στήριγμα στους μεγάλους Πατέρας ή σημερινή διδασκαλία της 'Ορθόδοξου 'Εκκλησίας περί ιερατικής άφέσεως ως δρου άπαραιτήτου «για να συγχωρήση ό Θεός». "Όσα δέ χωρία στα-

(1) Σερ. Παπακώστα, ή Μετανοία σελ. 79.

χουλογοῦν ἀπὸ τὰ γραπτὰ τῶν ὡς ἄνω Πατέρων, αὐτὰ ἀφοροῦν μόνον τὴν **ψυχολογικὴ** ἐξομολόγησι καὶ ὄχι τὴν μυστηριακὴν, δηλαδὴ θέμα **τελείως διαφοροτικόν**, καθὼς ἐδείξαμε.

ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἄπὸ ὅσα φέραμε μέχρι τώρα ἱστορικὰ ντοκουμέντα προκύπτει κατὰ τρόπον ἀναντίρρητον ὅτι ὅλοι οἱ Πατέρες τῶν τεσσάρων αἰώνων τῆς ἐκκλησίας ἀκολουθώντας τῆς Κ. Διαθήκης δὲν ἐθεώρησαν ἀπαραίτητη τὴν ἐξομολόγησι τῶν πιστῶν σὲ ἱερέα ἢ ἐπίσκοπο γιὰ νὰ συγχωρήσῃ ὁ Θεὸς τὰ παραπτώματα ἢ τίς ἀμαρτίαι τῆς καθημερινῆς τῶν ζωῆς. Κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἐθεώρησε «ἀσεβῆ» καὶ «ἀνόητον» τὴν διδασκαλίαν ὅτι ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τοὺς ἀπ' εὐθείας πρὸς Αὐτὸν ἐξομολογουμένους μὲ μετάνοιαν καὶ πίστη στὸν ἐξίλασμό τοῦ Χριστοῦ. Κανένας ἀπὸ τοὺς πατέρας ἐκείνους δὲν ἐδίδαξεν ὅτι «ὁ Χριστὸς συγχωρεῖ ὑπὸ ῥητὸν καὶ ὠρισμένον ὄρον ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐξομολογηθῆς εἰς τὸν ἱερέα» (1). Ἄλλὰ ὅλοι προτρέπουν τοὺς πιστοὺς νὰ ξεμολογιῶνται ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ πιστεύουν στὴν τελείαν συγχώρησι ἀπ' Αὐτόν.

Καὶ τώρα θέτομε τὸ ἐρώτημα :

Τί διαφοροτικώτερο ἄρα γε διδάσκουν οἱ Εὐαγγελικοὶ τῆς Ἑλλάδος στὸ σοβαρώτατο τοῦτο ζήτημα; Δὲν διδάσκουν ἀκριβῶς τὰ ἴδια ποὺ βροντοφωνοῦσαν οἱ Πατέρες τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χρυσόστομο; Ἐάν ἡ σημερινὴ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία χαρακτηρίζῃ ἡμᾶς τοὺς Εὐαγγελικοὺς «ὡς αἰρετικούς» ὡς «ψευδευαγγελικούς» ὡς «αἰρεσιώτας» διότι καὶ στὸ σοβαρὸ τοῦτο ζήτημα δὲν συμφωνοῦμε μαζί της, μᾶς δίνει κάθε δικαίωμα νὰ ἀπαντήσωμε ὅτι μὲ τὰ ἴδια ἐπίθετα πρέπει νὰ χαρακτηρίσῃ καὶ τὸν Χρυσόστομο καὶ ὅλους τοὺς πατέρας τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων οἱ ὅποιοι συμφωνοῦν μαζί μας στὸ ζήτημα τῆς ἐξομολογήσεως καὶ διαφωνοῦν μὲ τὴν

(1) Σ. Παπακώστα, ἡ Μετάνοια σελ. 62.

σημερινήν Ὁρθόδοξον ἐκκλησίαν. Καί δέν εἶναι τελείως ἀσύστατοι καί ἀδικοί οἱ μύδροι ποῦ ἐκτοξεύονται ἐναντίον μας σάν κι αὐτούς ἐπί παραδείγματι ::

«Οἱ μικροί αὐτοί καί ἀσήμαντοι ὤψωσάν τήν πτέρναν αὐτῶν ἀστόργως καί ὑπερηφάνως ἔχουν δέ τήν ἀπαίτησιν οἱ ἀμάθεῖς αὐτοί καί διαστρεβλωταί τῆς ἀληθείας τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου καί ἐν γένει τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. ἔχουσι λέγομεν τήν ἀπαίτησιν νά εἰπῶσιν εἰς τήν ἀρχαιοτάτην καί γνησίαν καί ἀκραιφνή διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὅτι παρεπλανήθης (ὦ τῆς ἀσεβείας!) καί ἔλθέ νά σέ φωτίσωμεν καί νά σέ τακτοποιήσωμεν (ὦ τῆς ἀυθαθείας καί τοῦ θράσους!) (1).

Ἀφήνομε νά ἀπαντήσῃ στό ζήτημα τοῦτο ὁ ἀπροκατάληπτος καί συνετός ἀναγνώστης.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ

ΤΩΝ ΦΡΑΣΕΩΝ «Ὅσα ἐάν δῆσητε...»

καί «Ἄν τινῶν ἀφήτε...»

Ἐπιπλέον ἀπό τήν προηγούμενη ἀνάπτυξη μπορούμε τώρα γά ἐρμηνεύσωμε τά λόγια τοῦ Κυρίου: «Ὅσα ἐάν δῆσητε...» καί «Ἄν τινῶν ἀφήτε...» σύμφωνα μέ τήν ἐφαρμογή τοῦς στήν Κ. Διαθήκη καί στήν ἐκκλησία τῶν τεσσάρων πρώτων αἰῶνων.

Πρῶτα - πρῶτα πρέπει νά παρατηρήσωμεν ὅτι τήν ἐξουσιοδότηση τοῦ δεσμεῖν καί λύειν τήν ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς μέ τά *Ἰδιε* ἀκριβῶς λόγια σέ δύο παράγοντας: στόν ἀπόστολο *Πέτρο* καί στήν *ἐκκλησία*.

Στόν Πέτρο εἶπε:

«Ὁ ἐάν δῆσης ἐπί τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς καί ὁ ἐάν λύσης ἐπί τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Μθ. ις' 19).

(1) Κ. Π. Ρωμάνου, Ὁ Ὁρθόδοξος ἀπέναντι τοῦ Διαμαρτυρομένου σελ. 6.

Ἄλλαχοῦ πάλιν λέγει :

«Εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐάν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης. Ἄμην λέγω ὑμῖν, Ὅσα ἐάν δῆσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἐάν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ» (Μθ. ιη' 17—18).

Εἶναι φανερό λοιπόν ὅτι τὸ «δεσμεῖν καὶ λύειν» τὸ ἔχουν οἱ ἀπόστολοι καὶ ἡ ἐκκλησία, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν ἔμπνευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργοῦσαν ἐκ συμφώνου καὶ ὄχι ὁ ἓνας ἐν ἀγνοίᾳ οὔτε ἐναντίον τοῦ ἄλλου.

Πρῶτου ὅμως δεῖξωμε πῶς ἐφαρμόσθη τὸ «δεσμεῖν καὶ λύειν» ἀπὸ τὴν Κ. Διαθήκη καὶ τὴν ἐκκλησίᾳ τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ παραμερίσωμε μιά σοβαρώτατη πλάνη μερικῶν ἐρμηνευτῶν Ὁρθοδόξων οἱ ὅποιοι τὴν ἀνωτέρω φράση τοῦ Κυρίου: «Εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ» τὴν ἐρμηνεύουν : «Εἰπέ στοὺς *ιερεῖς* (πρεσβυτέρους)» (1).

Αὐτὴ ἡ ἰδέα εἶναι χονδροειδῆς πλάνη διότι ἡ Κ. Διαθήκη σαφέστατα ξεχωρίζει μὲ τὸ νὰ λέγῃ :

«Τότε ἔδωκε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ. (Πρξ. ιε', 22).

Εἶναι φανερό ἐδῶ ὅτι ἡ λέξις «ἐκκλησία» δὲν ἐννοεῖ τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Τοῦτο ἄλλως τε ἀμέσως παρακάτω σαφηνίζεται ἀκόμη διὰ τῆς φράσεως :

«Οἱ ἀπόστολοι οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί» (Πρξ. ιε', 23).

δοῦ ἡ λέξις «ἀδελφοί» ἀντικαθιστᾷ τὴν παραπάνω ὀνομασίαν «ἐκκλησία» (2).

Καὶ τώρα ἄς ἔλθωμε στὴν ἐρμηνεία τῶν χωρίων :

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Κυρίου μας, Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ φράσις «δεσμεῖν καὶ λύειν» ἐσήμαινε στὴ διδασκαλία τῶν ραββίνων : «ἀπαγορεύειν καὶ ἐπιτρέπειν». Ὡστε μὲ τίς φράσεις «δεσμεῖν καὶ λύειν» ἔδωκε ὁ Κύριος ἐξουσιοδότηση τὴν

(1) Δαμαλᾶ, ἐρμηνεία εἰς τὴν Κ. Δ. (Μθ. ιη', 17).

(2) Παρόμοια βλέπε : Α'. Κορ. ιδ' 23. ια', 22 κ.λ.π.

ὅποιαν ἀπό κοινοῦ· καὶ ἐκ συμφώνου οἱ πρεσβύτεροι συμφωνοῦντες μὲ τὸ σῶμα τῶν ἀδελφῶν ἐξασκοῦσαν ἀπέναντι προσώπων τινῶν εἰς ὠρισμένας περιστάσεις.

Ποῖα τὰ πρόσωπα καὶ ποῖες οἱ περιστάσεις αὐτές;

Κατὰ τὴν Κ. Διαθήκη κάθε ἐπὶ μέρους ἐκκλησία ἐν τῇ ὀλομελείᾳ της, — ἀδελφοὶ καὶ πρεσβύτεροι, — ἔχει ἐξουσιοδότηση καὶ ὑποχρέωση νὰ κρίνῃ πρόσωπα δικά της τὰ ὅποια δημοσίᾳ καὶ φανερά ἀμαρτάνοντα προσβάλλουν τὸν ἁγιασμό της καὶ θίγουν τὴν ὑποληψή της εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου.

Ἰδοὺ πῶς ὁ Παῦλος κάνει χρῆση τῆς ἐξουσίας αὐτῆς ἐκ συμφώνου μὲ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου, ἐναντίον κάποιου μέλους της τὸ ὅποιον εἶχε γυναῖκα του τὴν μητρική του πρὸς κοινὸν σκάνδαλον. Ἰδοὺ πῶς γράφει εἰς τὴν ἐκκλησίαν:

«Συναχθέντων ὅμων καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός» (Α' Κορ. ε', 4—5).

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ «δεσμεῖν» κατὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἀνάλογον ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ἔκαμε καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων ἀποκόπτουσα ἀπὸ τῆς κοινῶνίας της τὰ σκανδαλώδη ἀνάξια μέλη της.

Ἀντίθετα πρὸς τὸ μέτρο τοῦ «δεσμεῖν» ὁ Παῦλος εἰς τὴν Β' Κορ. β' 5—11 ζητεῖ δι' ἐπιστολῆς ἐπιείκειαν τῆς ἐκκλησίας πρὸς κάποιον «ἐπιτιμηθέντα ὑπὸ τῶν πλειόνων» λόγῳ πιθανῶς ἐξυβρίσεως τοῦ προσώπου τοῦ Παύλου ἢ ἄλλης ἄγνωστης παρεκτροπῆς, καὶ παρακαλεῖ «να κυρώσῃς εἰς αὐτόν ἀγάπην»⁽¹⁾. Διακηρύνει δὲ ὅτι ἐκ τῶν προτέρων εἶναι καὶ αὐτὸς σύμφωνος πρὸς κάθε μέτρον ἐπιείκειας ποῦ θὰ ἔδειχνε ἡ ἐκκλησία τῆς Κορίνθου πρὸς παρεκτροπομένους καὶ μετανοοῦντας:

«Ὡ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ» (Β' Κορ. β', 10).

(1) Ἔχομεν τὴν γνώμη, μετὰ τοῦ Τερτουλλιανοῦ καὶ πολλῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν, ὅτι τὸ πρόσωπο περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐδῶ δὲν εἶναι ὁ ἀνωτέρω αἰμομίκτης (τοῦ Α' Κορ. ε', 1—5).

Τούτο είναι τὸ «λύειν» κατὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔτσι ἐφαρμόστηκε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῶν τεσσάρων πρῶτων αἰώνων πρὸς σκανδαλώδεις ἀμαρτωλοὺς, ὕστερα ἀπὸ δημοσίᾳ μετάνοιά των καὶ δημοσίᾳ ἐξομολόγησή των ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας, καθὼς εἶδαμε.

Οἱ δύο δὲ ριζικὲς αὐτὲς ἐνέργειες, —ἀποκοπῆς ἢ προσλήψεως—, γινόμενες κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς ἐπὶ μέρους ἐκκλησίας, θὰ ἔχουν κατὰ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Κυρίου μας θεῖον κύρος: «*Ἐν τῷ οὐρανῷ* ἔσται δεδεμένα ἢ λελυμένα» ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, ἡ ἐκκλησία εἶναι στὴ θέση τῆς ἀπέναντι τοῦ Κυρίου δηλαδὴ κρίνει μὲ *ἅγιον Πνεῦμα* καὶ ὄχι σαρκικῶς.

Ἡ ἐξουσία τῶν ἱερέων τὴν ὁποῖαν καθὼς εἶδαμε προηγούμενως (σελ. 37) ἐξαίρει ὁ Χρυσόστομος στὶς δύο περικοπὲς του, ἔχει τὴ θέση τῆς κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ὀργάνωση τῆς ἐκκλησίας μονάχα στὴν περίπτωσι τῶν ἀνωτέρω ριζικῶν ἐνεργειῶν, —προσλήψεως, ἀποκοπῆς ἢ ἐπαναπροσλήψεως—. *Οὐδέποτε ὁμοῦς στὴν περίπτωσι συγχωρήσεως τοῦ πιστοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸν γιὰ τὰ κατ' ἴδιαν ἀμαρτήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς του.*

Ἄλλὰ καὶ στὶς ριζικὲς ἀκόμη ἐκεῖνες περιπτώσεις δὲν πρέπει νὰ λησμονᾶμε ὅτι ἡ ἐξουσία τῶν πρεσβυτέρων πρέπει νὰ συνενωθῇ μὲ τὴν ἐξουσία τῆς ἐκκλησίας, χωρὶς τὴν ὁποῖαν καὶ ἐναντίον τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἔχει δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ:

Συναχθέντων ὄμων (τῆς ἐκκλησίας) καὶ τοῦ ἑμοῦ πνεύματος.....» (Α' Κορ. ε', 4).

Αὐτὴ εἶναι καθ' ἡμᾶς ἡ ὀρθὴ τοποθέτησις τῶν περικοπῶν ἐκείνων τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἡ ἀρμονία τους μὲ τὰ κατόπιν κηρύγματα του περὶ τῆς ἀνευ ἱερέως συγχωρήσεως παρὰ Θεοῦ, ἄλλως θὰ ἐμφανισθῇ ἀντιφάσκων ἢ μεταβολῶν γνώμην ἀργότερα.

Ἐρμηνευτικῶς πρέπει τέλος νὰ παρατηρήσωμε ὅτι ἂν καὶ ἡ διακήρυξις αὐτὴ τοῦ Κυρίου ἀφορᾷ πράξεις (ἀμαρτίες) καὶ ὄχι πρόσωπα, διότι λέγει: «Ὅσα ἐάν δησῆτε (ὄχι

δσους)» ἐν τούτοις τὸ δέσιμο ἢ λύσιμο καταλήγει σὲ πρόσωπα, ἐπειδὴ τὸ πρόσωπο ταυτίζεται μὲ τὴν ἁμαρτία του ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει μετανοήσει γι' αὐτήν: «Ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης» (Μαθ. ιη', 17).

..

Ἔρχεται τώρα ἡ σειρά τῆς ἄλλης διακηρύξεως τοῦ Κυρίου τὴν ὁποίαν ἔκαμε μετὰ τὴν ἀνάστασή του πρὸς τοὺς μαθητὰς του:

Δάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφέωνται αὐτοῖς, ἂν τινων κρατήτε κεκράτηται (Ἰωάν. Κ. 23).

Πρῶτα—πρῶτα δὲν μπορούμε νὰ δεχθοῦμε διὰ ἐδῶ πρόκειται περὶ προνομίου ποῦ δόθηκε μὲ τὰ λόγια αὐτὰ στοὺς ἀποστόλους ὡς τοιοῦτους καὶ δι' αὐτῶν στοὺς διαδόχους των ὡς διαδόχους των νὰ συγχωροῦν ἢ νὰ κρατοῦν ἁμαρτίας: Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὴν σκητὴν ἐκείνη ἀπουσίαζε ἕνας ἀπόστολος, ὁ Θωμᾶς (στ. 24), καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ δεχθοῦμε διὰ αὐτὸς στερήθηκε τοῦ προνομίου ἐκείνου καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅτι στερήθηκε ἐπίσης δλη ἡ σειρά τῶν διαδόχων του, —ἐὰν δεχθοῦμε διαδόχους του—, ἀφ' ἑτέρου διότι εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατο ὕστερα ἀπὸ τόσα σχίσματά καὶ ἀλληλοαφορισμοὺς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων νὰ ἀποδείξῃ ἕνας ἐπίσκοπος σήμερα διὰ εἶναι γνήσιος διάδοχος τῶν δέκα ἐκείνων παρόντων τότε ἀποστόλων, διότι ἐὰν δὲν εἶναι γνήσιος διάδοχος στερεῖται, κατὰ τὴν θεωρίαν, τοῦ προνομίου νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας καὶ ἐπομένως ὅλοι ὅσοι αὐτὸς καὶ οἱ ἀπ' αὐτὸν χειροτονηθέντες ἔχουν συγχωρῆσει εἶναι ὅλοι στὴν πραγματικότητα ἀσυγχώρητοι ἀπὸ τὸν Θεόν! Πρέπει λοιπὸν νὰ δεχθοῦμε πρὸς τιμὴν τῆς θείας σοφίας καὶ ἀγάπης διὰ οὐδέποτε ὁ Θεὸς θὰ ἐστήριζε τὸ ὕψιστον τῶν ζητημάτων, —τὴν συγχώρησιν καὶ τακτοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντί Του, — πᾶνω σὲ βάση τόσο σκοτεινὴ καὶ ἀβέβαιη.

Κάτι ἄλλο λοιπὸν ἐννοοῦν τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Χριστοῦ, Ἄς δοῦμε:

Στὴν Α' Κορινθίους ὁ Παῦλος ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴ τῶν Κορινθίων εἰς τὸ ὅτι οἱ ἐμμένοντες σὲ ἁμαρτίαις εἰδωλολατρείας καὶ διαφθορᾶς ἀμετανόητοι δὲν θὰ εἰσέλθουν εἰς στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ συνεχίζει :

«Καὶ ταῦτα τινὲς ἦτε (τοιούτοι δηλαδὴ ἁμαρτωλοὶ ἦσατε μερικοί), **ἀλλὰ ἀπελούσασθε ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.** (Α' Κορ. ζ', 11).

Ἐδῶ ἡ ἐκκλησία τῆς Κορίνθου δέχεται στοὺς κόλπους τῆς πρώην χονδροειδεῖς ἁμαρτωλοὺς τοὺς ὁποίους θεωρεῖ τώρα τελείως καθαρισμένους καὶ δικαιωμένους ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἔχει τελείως συγχωρήσει καὶ αὐτῆ.

Πρέπει δὲ νὰ λάβωμε ὅπ' ὄψει μας ὅτι ὅταν ὁ Ἰησοὺς διακήρυττε «*Ἄν τινῶν ἀφήτε κ.λ.π.*» εἶχε ὅπ' ὄψει τοῦ τὴν ὀργάνωση τῆς ἐκκλησίας τῶν ἀποστόλων κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἁμαρτωλὸς γίνεται δεκτὸς ὡς μέλος τῆς ἐκκλησίας ὄχι εἰς βρεφικὴν ἡλικία ἀλλὰ κατόπιν *αὐτοπροσώπου ὁμολογίας πίστεως* ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξομολογήσεως δημοσίᾳ τῆς πρώην ἁμαρτωλῆς ζωῆς του στίς γενικὲς γραμμὲς τῆς, ὅποτε σὲ τοιαύτην ὀργάνωση, —τὴν ὁποίαν ἔχουν καὶ σήμερα οἱ Εὐαγγελικὲς ἐκκλησίαις—, εἶναι φυσικώτατα ἀντιληπτὴ καὶ ἐφαρμοσίμη ἢ φράσις «*Ἄν τινῶν ἀφήτε...*». Δὲν εἶναι ὁμοῦ ἐφαρμοστὴ στὴν ὀργάνωση τῆς σημερινῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὅπου διὰ τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἔχει αὕτη ὡς κοινὸν μέλος τῆς τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ βρέφους (1) καὶ ἐπομένως δὲν παρουσιάζεται ἡ σκηνὴ εἰσοδοχῆς *ἐνηλίκου* εἰς τὴν ἐκκλησίαν (2) κατὰ τὴν ὁποίαν σκηνὴ θὰ ἐφαρμοζόνταν ἀπὸ τὴν Ὀλομέλεια τῆς ἐκκλησίας φυσικώτατα τὰ λόγια τῆς διακηρύξεως «*Ἄν τινῶν ἀφήτε...*»

Ὅμοίως καὶ στὴν ὁμιλίᾳ του στὴν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας ὁ Παῦλος διακηρύσσει τὴν ἀφεση τῶν ἁμαρτιῶν λέγων:

(1) Ὡς γνωστὸν ἡ Ὀρθ. Ἐκκλησία κοινωνεῖ τὰ βρέφη.

(2) Πλὴν τῆς περιπτώσεως εἰσοδοχῆς ἑτεροθρήσκου ἢ αἰρετικοῦ ἀναβαπτίζομένου.

«Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τοῦ-
του (τοῦ Ἰησοῦ) ὑμῖν ἀφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλε-
ται καὶ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωϋσέως
δικαιωθῆναι ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται».

Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάννης γράφει στὴν Α' ἐπιστολὴ του :

«Γράφω ὑμῖν τεκνία ὅτι ἀφένονται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι
διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ» (Α' Ἰωάν. β', 12).

Καὶ ἐδῶ ὁ Ἰωάννης, καθὼς παρὰ πάνω ὁ Παῦλος,
ἐξαγγέλλει, —καὶ μαζὶ του βέβαια ὅλες οἱ ἐκκλησίες—, τὴν
ἀφεση ἁμαρτιῶν σ' αὐτοὺς ποὺ δέχτηκαν ὡς μέλη τους.
Συγχωροῦν λοιπὸν ἐκείνους ποὺ συγχώρεσε ὁ Θεὸς μετα-
νοήσαντας καὶ ὁμολογήσαντας πίστη στὸν Χριστό.

Κατὰ ἀντίθετο τρόπο συναντᾶμε νὰ ἐφαρμόζεται στὴν
Καينὴ Διαθήκη καὶ ἡ ἐναντία φράσις : « Ἄν τινων κρατῆτε
τὰς ἁμαρτίας κεκρατηνται », ὅταν ἐν πνεύματι ἀγίῳ δια-
βλέπει ἡ ἐκκλησία ὅτι ἕνας ἄνθρωπος εἶναι ἢ ὑποκριτὴς
ἢ φανερά ἀπορρίπτει τὸν Χριστόν. Τότε ἀρνεῖται νὰ τὸν
δεχθῆ ὡς μέλος της καὶ τὸν θεωρεῖ καὶ διακηρύττει φορ-
τωμένον καὶ ὑπεύθυνον γιὰ τὶς ἁμαρτίες του :

Ἔτσι ὁ Παῦλος παραγγέλλει στὴν ἐκκλησία τῆς Κο-
ρίνθου :

« Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης
ἢ εἰδωλωλάτρης ἢ λοιδόρος ἢ μέθυσος ἢ ἀρπαξ τῷ τοιοῦ-
τῷ μηδὲ συνεσθίειν... ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν
αὐτῶν » (Α' Κορ. ε', 11, 13).

Ἡ ἐκκλησία ἐδῶ «κρατεῖ» τὶς ἁμαρτίες γιὰτὶ ἀντιλαμ-
βάνεται μὲ πνευματικὴν διάκριση ὅτι ὁ ἄνθρωπος παραμέ-
νει ἀμετανόητος.

Ἔτσι ἐφαρμόστηκε στὴν Καينὴ Διαθήκη «ἡ Κράτησις»
τῶν ἁμαρτιῶν σὲ πρόσωπα μὴ πιστεύοντα εἰς τὸν Χριστόν
ἢ σκανδαλωδῶς ἁμαρτάνοντα, τὰ ὅποια ἡ ἀποστολικὴ ἐκ-
κλησία ἢ ἀρνήθηκε νὰ δεχθῆ σιτοὺς κόλπους της ἢ ἀπόκο-
ψε ἀπ' αὐτῆς.

ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἔγεινε λοιπὸν καθ' ἡμᾶς φανερόν, ἀπὸ τὴν ὅλην ἔρευ-

νά μας στην Καινή Διαθήκη και στην ἐκκλησία τῶν τεσσαρῶν πρώτων αἰώνων ὅτι τὰ λόγια τοῦ Κυρίου :

« Ἄν τινῶν ἀρῆτε... καὶ Ὅσα ἔάν δῆσητε... »

δὲν ἀφοροῦν μυστηριακὴν ἐξομολόγησιν τῶν πιστῶν εἰς ἐπίσκοπον ἢ ἱερέα.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ ἁμαρτίες καθημερινῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς ὅποιες δῆποτε καὶ ἂν εἶναι, αὐτὲς τακτοποιοῦνται μὲ συνεξήγησιν πρὸς τὸν ἀδικηθέντα καὶ ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν Θεὸν χωρὶς ἐπέμβαση ἱερέως ἢ ἀπ' εὐθείας μόνον πρὸς τὸν Θεὸν ἐξομολόγησιν, ἔάν δὲν πρόκειται περὶ ἀδικηθέντος, καὶ πάλιν χωρὶς καμμίαν ἐπέμβαση ἱερατικῆν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4ον.

Οἱ ἱστορικοὶ Σταθμοὶ

τῆς ὑπαγωγῆς τῆς Ἐξομολογήσεως

ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Ἱερεῖς ὑπὸ μορφήν Μυστηρίου

450—1551 μ.Χ. (Σύνοδος ἐν Τριδέντῳ).

Εἶναι τώρα, φρονοῦμεν, πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς τοὺς ἱστορικοὺς σταθμοὺς, —δηλαδὴ τὰ ἐπίσημα κείμενα καὶ τὶς χρονολογίαι τῶν—, ποὺ δείχνουν τὴν πορεία τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς ἐξομολογήσεως ἀπὸ τὸ ὀρθὸ πνεῦμα τῆς (τὸ ψυχολογικὸ) μέχρι τοῦ σημερινοῦ κατασκευάσματος τὸ ὁποῖον στίς προηγούμενες σελίδες μας κρίθηκε ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκην καὶ τοὺς μεγάλους Πατέρας.

Οἱ σταθμοὶ αὗτοί εἶναι κατὰ τὴν ἔρευνά μας οἱ ἑξῆς :

Α' σταθμός.—Οἱ ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως δὲν συμμορφώθηκαν μὲ τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν σὺν τὴν νὰ καταργήσουσιν τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερο (391 μ.Χ.) ἀλλὰ τὸν διατήρησαν :

« Ἐπιμελῶς ἐν ταῖς κατὰ τὴν Δύσιν ἐκκλησίαις φυλάττεται καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ρωμαίων ».

γράφει ὁ ἱστορικὸς Σωζόμενος περὶ τὸ 430 ἔτος (Ἐκκλ. Ἱστορ. κεφ. ις').

Πρέπει όμως να λάβωμε υπ' όψει μας ότι έδω, κατά τόν ε' αιώνα καθώς και πρωτύτερα, ή έξομολόγησις στόν επί τής μετανοίας πρεσβύτερο δέν έπεβάλλετο άκόμη από έκκλησιαστικόν νόμο αλλά ήταν έλευθήρη και προαιρετική.

Β' σταθμός.—Υπό τό κράτος του θεσμου τούτου στή Δύση, ό πάππας Λέων ό Α' έγραψε περί τό έτος 450 έγκύκλιο πρός τους έπισκόπους τής Καμπανίας διά τής όποι-
ας *πλαγορεύει τήν δημοσίαν έξομολόγησιν*, —ώς δημιούργουσαν διάφορα άτοπα—, και έτσι παράμεινε ή έξομολόγησις άποκλειστικά ένώπιον του ιερέως χωρίς να έπιβληθ ή όμως υποχρεωτικώς :

«Είναι άρκετό να άποκαλύπτεται ή ένοχή των συνειδήσεων μονάχα στους ιερείς διά μυστικής έξομολόγησεως⁽¹⁾ γράφει ό Λέων Α' ⁽²⁾.

Γ' σταθμός.—Στά τέλη του ζ' αιώνος (692 έτος) βρισκομε πάλι στήν Άνατολική Έκκλησία τήν έξομολόγησιν πρός ιερέα, κατωχυρωμένη μάλιστα με τό χωρίον «δεσμείν και λύειν» :

«Δεί δέ τους έξουσίαν λύειν και δεσμείν παρά Θεού λαβόντας σκοπείν τήν τής άμαρτίας ποιότητα και τήν του ήμαρτηκότος πρός επιστροφήν έτοιμότητα» (Κανών ΡΒ τής πενθέκτης οίκουμ. συνόδου).

Πάλιν όμως έως έδω ή έξομολόγησις στόν ιερέα δέν έχει άκόμη νομοθετηθ ή ως υποχρεωτική.

Δ' σταθμός.—Κατά τόν 13ον αιώνα (1215 μ.Χ.) ή τέταρτη σύνοδος του Λατερανου έννομοθέτησε τήν έξομολόγησιν ένώπιον του ιερέως *υποχρεωτικήν*, τουλάχιστο μιά φορά τόν χρόνο, για κάθε πιστόν άνδρα και γυναίκα :

(1) «Reatus Conscientiarum Sufficiat solis sacerdotibus indicari Confessione Secreta» (Βλέπε D. I. Schwane, Dogmengeschichte, s. 839f).

(2) Τήν μυστική αυτήν έξομολόγησιν ό Λέων δέν τήν στηρίζει στο «Όσα άν δήσητε... και Άν τινων άφητε...» διότι είναι ή γνωστή έξομολόγησις στόν επί τής μετανοίας πρεσβύτερο, ή όποία καθώς είδαμε δέν είχε μυστηριακόν χαρακτήρα (βλέπε σελ. 32—34 του παρόντος).

«Πᾶς ἑκατέρου γένους πιστὸς μετὰ τὸ εἰς χρόνον διακρίσεως προελθεῖν, πάντα τὰ ἴδια ἁμαρτήματα *ἐξομολογήσασθω* πιστῶς, καὶ ἀπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ, *ἐφ' ἰδίῳ ἱερεῖ*, καὶ τὴν ἐπιτιθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν σπουδασάτω ὅση δύναμις ἐκπληροῦν» (Κανὼν ΚΑ') (1).

Ἐθεωρήθη μάλιστα ἡ ἀπὸ Θεοῦ συγχώρησις κάθε πιστοῦ ἐξαρτωμένη προσωπικῶς ἀπὸ τὸν ἱερέα τῆς *ἐνορίας του* ὡστε ἐάν ἤθελε ὁ χριστιανὸς νὰ ἐξομολογηθῆ εἰς ἄλλον ἱερέα ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ πάρῃ ἄδεια, πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν ἱερέα τῆς ἐνορίας του γιατί διαφορετικὰ ἄλλος ἱερεύς :

«Οὐ δύναται αὐτὸν λύειν ἡ δεσμῆν» (2).

Ε' σταθμὸς.— Λίγα χρόνια ἀργότερα (περὶ τὸ 1260) Θωμᾶς ὁ Ἀκυνάτης κατατάσσει τὴν ἱερατικὴν *ἐξομολόγησιν* μεταξὺ τῶν *Μυστηρίων* ὑπὸ τὸ κεφάλαιον «Μετάνοια» (Utrum paenitentia sit sacramentum) (3).

Στ' σταθμὸς.— Τριακόσια χρόνια ἐπίσης κατόπι (1551 ἔτος) ἡ ἐν Τριδέντῳ σύνοδος ἐπανέλαβε τὸ *ὑποχρεωτικὸν* τῆς ἐξομολογήσεως κάθε πιστοῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως τῆς ἐνορίας του, ὡς ἀντικαταστάτου (vicarius) τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐστήριξε τὴν ἐξομολόγησιν στὰ χωρία «Ἄν τινων ἀφήτε καὶ Ὅσα ἐάν δήσητε» διὰ τῶν ὁποίων ἔχει δοθῆ στοὺς ἱερεῖς ἡ «Ἐξουσία τῶν Κλειδῶν» (Potestas clavium) (4).

Ζ' σταθμὸς.— Ἐκατὸ χρόνια περίπου ἀργότερα (ἔτος 1642) ὁ Πέτρος Μογίλας στὸ βιβλίον του «Ὁρθόδοξος Ὁμολογία» ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ Δύση, παρ' ὅλη τὴν ἀποστροφὴν

(1) Σύνοδος Λατερανοῦ Συνεδρία XIV κεφ. περὶ ἐξομολογήσεως. Οἱ κανόνες τῆς συνόδου αὐτῆς διατυπώθηκαν καὶ στὴν ἐκκλησιαστικῇ, ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς. (Mansi t. 22 σελ 1009).

(2) S. Thomae de Aquino, Summa, pars III, LXXX IIII ἀρθ. 1-3.

(3) «Institutam etiam a Domino integram peccatorum confessionem, et omnibus post baptismum lapsis jure divino necessariam existere, quia Dominus noster Iesus Christus e terris ascensus ad coelos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit... ad quos omnia mortalia crimina deferantur... quo pro potestate clavium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuncient».

Concilium Tridentinum Sess. XIV, De Confessione.

του πρὸς αὐτήν, καὶ ὀνομάζει τὴν Ιερατικὴν ἑξομολόγησιν «Μυστήριον», τονίζοντας τὴν διὰ τοῦ Ιερέως συγχώρησιν ὡς ἑξῆς:

«Τοῦτο τὸ μυστήριον ἰσχύει καὶ παίρνει τὴν δύναμιν του, ὅποταν ἡ λύσις τῶν ἁμαρτιῶν γίνεται διὰ τοῦ Ιερέως κατὰ τὴν τάξιν καὶ συνήθειαν τῆς ἐκκλησίας, ὅπου παρευθεῖς ὡσάν πάρη τὴν συγχώρησίν του, (1) ἀφιένται τὰ ἁμαρτήματα τὴν ὥρα ἐκείνην ὅλα ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ιερέως κατὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ ὅπου εἶπε: «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφιένται αὐτοῖς, ἂν τινῶν κρατεῖτε κεκράτηνται» (2).

Η' σταθμός.—Προχωρώντας ἕναν ἀκόμη σταθμὸν ἕχρι τῶν ἡμερῶν μας βρισκομε νὰ διατυπώνεται ἔντονα ἡ ἀρνητικὴ πλευρὰ τῆς μυστηριακῆς Ιερατικῆς ἑξομολογήσεως, ὅτι δηλαδή:

«Ἄφεςιν ἁμαρτιῶν δὲν λαμβάνεις, ὅταν τὰ εἶπης ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Θεὸν ἢ εἰς τὴν εἰκόνα· διότι ὁ Χριστὸς δίδει τὴν ἄφεςιν ὑπὸ ρητὸν καὶ ὠρισμένον ὄρον, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἑξομολογηθῆς εἰς τὸν Ιερέα» (3).

Τὸ ζετύλιγμα τῶν ἀνωτέρω σταθμῶν μᾶς δείχνει πῶς ἡ ἑξομολόγησις ἀπὸ ψυχολογικὴ καὶ αὐτοπροαίρετη πρὸς ἕνα πνευματικὸν ἀδελφόν, ποῦ ἦταν στὴν ἀρχή, κατάντησε *μυστηριακὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ πρὸς Ιερέα, ἀποκλείουσα τὴν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ Θεοῦ συγχώρησιν.*

Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

*Τῆς μυστηριακῆς καὶ ὑποχρεωτικῆς ἑξομολογήσεως
εἰς Ιερέα*

Ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς διδασκαλίας ὅτι ὁ Θεὸς δὲν συγχωρεῖ ἀπ' εὐθείας ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ Ιερέως ἔχει,

(1) Ἡ χορηγήσις τῆς ἄφεσεως τῶν ἁμαρτιῶν γίνεται διὰ τῆς ἑξῆς φράσεως τοῦ Ιερέως: «Ὁ Θεὸς συγχωρήσασαι σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι».

(2) Π. Μογίλα, Ὁρθόδοξος Ὁμολογία, ἐρώτ. ριβ'.

(3) Σερ. Παπακώστα, ἡ Μετάνοια, σελ. 73. Δογματικὴ σελ. 387.

ἐκτός τῆς ἀντιβιβλικῆς πλάνης τῆς πού ἤδη εἰδείξαμε, καί τις ἐξῆς καταθλιπτικές συνέπειες, κατὰ τοὺς εὐαγγελικούς συγγραφείς :

1.— *Ταλαιπωρεῖ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου*, γιατί τὴν κρατεῖ κάτω ἀπ' τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς τῆς *μέχρις δευροβῆ τὸν Ιερέα*, — καί μάλιστα τὸν κατάλληλο —, γιὰ νὰ πάρη ἀπ' αὐτὸν τὴν ἄφεση. Ὁ παν. Σ. Παπακώστας ἐνθαρύνει τὸν ἁμαρτωλὸ στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τῆς ἀναζητήσεως, παραλληλίζοντας τίς προσπάθειες, τὰ ταξίδια καί τὰ ξεσοδα πού ὑποβάλλωνται οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ βροῦν κατάλληλο γιὰ τρὸ γιὰ τὸ σῶμα τους (1).

Ἄλλὰ δόξα τῷ Θεῷ ὁ Χριστὸς καλεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπ' εὐθείας πρὸς Αὐτόν: «Δεῦτε πρὸς ΜΕ πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι κάγῳ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Μαθ. ια', 28) ἡ δὲ προσέγγις πρὸς Αὐτόν εἶναι σὲ κάθε στιγμή προσιτὴ καί ἀδάπανη. Ἔτσι ἡ ψυχὴ, μὲ ἐξομολόγο τὸν μέγαν ἀρχιερέα Ἰησοῦν Χριστόν, μπορεῖ νὰ εἶναι διαρκῶς *ξαλαφρωμένη* καί νὰ ζῆ *συνεχῶς* τὴν μακαρία ἀπόλαυση τῆς δικαιοῦσεως: «Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καί ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι» (Ρωμ. δ', 7), ἐνῶ δὲν μπορεῖ νὰ ζῆσῃ διαρκῶς αὐτὴν τὴν ζωὴν ὅταν ἐξαρτᾶ τὴν συγχώρηση ἀπὸ τὸν Ιερέα, τὸν ὁποῖον φυσικά δὲν ἔχει πάντοτε πρόχειρον καί θάπρεπε νὰ τὸν ἔχη πάντοτε δίπλα του, γιατί ὁ ἄνθρωπος κάθε μέρα ἁμαρτάνει.

2.— *Ἀπομακρύνει τὸν ἁμαρτωλὸν ἀπὸ τὸν Θεόν*, γιατί πλεῖστοι ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ἐμπιστοσύνη ἢ ντρέπονται ἢ ἀποστρέφονται νὰ ἀποκαλύψουν στὸν Ιερέα τὰ ἄθλια ἐπεισόδια τῆς ἁμαρτωλῆς ζωῆς των καί μένουν στὴν ἀπελπιῶν ὅτι τοὺς πῆρε πιά ὁ κατήφορος καί δὲν ὑπάρχει πλέον γι' αὐτοὺς θεραπεία· ἐνῶ ἐάν γνῶριζαν τὴν μακαρία ἀλήθεια τῆς ἀπ' εὐθείας ἐξομολογήσεως πρὸς τὸν Θεόν καί τῆς ἀπ' εὐθείας συγχωρήσεως ἀπ' Αὐτόν, ἀπείρως εὐκολώτερα θὰ ὕψωναν τὸ πνεῦμα τους νὰ ἐξομολογηθοῦν στὸν Χριστό καί θάπαιρναν ἀπ' αὐτόν τὴν γαλήνη καί ἀνάπαυ-

(1) Σ. Παπακώστας, ἡ Μετάνοια σελ. 75.

ση τῆς συγχωρήσεως: «*Τὸν ἐρχόμενον πρὸς ΜΕ οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω*». (Ἰωάν. ζ', 37).

Μακρόχρονη δὲ προσωπικὴ πείρα ἔχει ἐπιβεβαιώσει τὴν σοβαρώτατη αὐτὴν ἀλήθεια.

3.—Δημιουργεῖ ἀνθρώπινη δυναστεία ἐπὶ τῶν συνειδησεῶν:

•Ὁ θεσμός τῆς ἐξομολογήσεως, γράφει ὁ Δ. Καλαποθάκης, ὑπῆρξε κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ἐπικρατησεώς του, ἰδίως ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ, ἀληθῆς πηγὴ καταδυναστεύσεως τῶν συνειδησεῶν καὶ διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν. Δι' αὐτοῦ ἀπέκτησε τὸ ἱερατεῖον ἀπόλυτον πνευματικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, ἥτις τάχιστα μετεβλήθη εἰς ἀπόλυτον κοσμικὴν, κοινωνικὴν, οἰκογενειακὴν καὶ ἀτομικὴν *δεσποτείαν*. Οἱ ἱερεῖς εἰσέδυσαν εἰς τὰ *μυχαιάτα* καὶ ἱερώτατα *ἀδύτα* τῶν οἰκογενειῶν καὶ κατήντησαν οἱ ἀπόλυτοι *κυρίαρχοι* καὶ *κυβερνήται* αὐτῶν, πρὸς καταστροφὴν καὶ ἀποσύνθεσιν αὐτῶν καὶ ἀπεμπόλησιν πάσης συζυγικῆς ἐμπιστοσύνης καὶ καθαρότητος καὶ πάσης ἐλευθερίας ἀτομικοῦ φρονήματος.

Ἐξαναγκαζόμεναι αἱ γυναῖκες, —μητέρες τε καὶ παρθένοι—, νὰ ἐκμυστηρεύωνται εἰς ἓνα ἱερέα ἢ καλόγηρον οὐ μόνον διὰ τὰ ἰδιαίτερα τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς των, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς διαλογισμοὺς τῶν καρδιῶν των καὶ ἐξωθούμεναι ὑπὸ τῶν ἀσέμνων ἀνακρίσεων τοῦ ἐξομολογητοῦ νὰ λέγωσι καὶ νὰ σκέπτονται πράγματα ἀνάρμοστα εἰς ἀγνὰς διανοίας, οὐδόπως ἀπορον διὰ κατήντων ὄργανα εὐκαμπτα ἐν τῇ χειρὶ τῶν καλογήρων, ἀνευ ἰδίας θελήσεως, καὶ τὰ πάντα *δυνάμενα* νὰ πράξωσι, τῇ ὑποδείξει τοῦ πνευματικοῦ των *δεσπότης*» (1).

Ἡ ἐξομολόγησις ἔχει τὴν θέσιν τῆς δταν μείνη καθαρῶς ψυχολογικῆ, —ὄχι μυστηριακῆ—, ὅποτε αὐτὴ γίνεται αὐθόρμητα καὶ ὄχι ὑποχρεωτικά, καὶ γίνεται σὲ πρόσωπο τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐκτιμήσεως τοῦ παραπεσόντος ἢ ταλαιπωρουμένου ὄχι κατ' ἀνάγκην σὲ ἱερέα. Ἡ ἐξομολόγησις αὐτὴ εἶναι ἀνάγκη ψυχολογικὴ καὶ χωρὶς νὰ νομοθετηθῆ γίνεται αὐτομάτως καὶ πάντοτε θὰ γίνεται. Ἀλλὰ ἄλλο ψυχολογικὴ καὶ ἄλλο μυστηριακὴ ἐξομολόγησις!

(1) Δ. Καλαποθάκης, Πλανῶν Ἐλεγχος σελ. 68—69.

ΤΟ ΘΕΙΟ ΣΧΕΔΙΟ

Γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν.

• Εἶπα: Εἰς τὸν Κύριον θέλω ἐξομολογηθῆ τὰς παραβάσεις μου· καὶ σὺ συνεχώρησας τὴν ἀνομίαν τῆς ἁμαρτίας μου» (ψαλ. λβ', 5).

• Ἐχόντες ἀρχιερέα μέγαν διηληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπάθῃσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρηρησίας τῷ θρόνῳ τῆς Χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεος καὶ χάριν εὖρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν» (Ἐβρ. δ', 14—16).

• Ἐάν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστὸς ἔστιν καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῆ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθάρσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας» (Α' Ἰωάν. α', 9).

• Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν ἵνα μὴ ἁμάρτητε· καὶ ἐάν τις ἁμάρτη παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον· καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ Κόσμου» (Α' Ἰωάν. β', 1—2).

Μὲ βάση τὸ μέγα γεγονός ὅτι ἔχομε ἐκπροσωπὸ μας τὴν στιγμὴν αὐτὴ στὰ ἐπουράνια τὸν Ἰησοῦ ἐνώπιον τῆς θείας παρουσίας, καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔφερε εἰς πληρὴς πέρας τὸ ὕψιστο ζήτημα τοῦ Ἐξιλασμοῦ μας, —ἐκουσίως ἀποθανῶν ὑπὲρ ἡμῶν στὸν σταυρό—, ἔχομεν δικαίωμα καὶ προσκαλούμεθα ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ νὰ φέρωμε ἐν μετανοίᾳ κάθε ἁμαρτία μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐπικαλούμενοι ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἐξιλασμὸ τοῦ Χριστοῦ.

Ἐψώνοντας λοιπὸν τὸ πνεῦμα μας καὶ διασχίζοντας πνευματικῶς τὰ ἐπουράνια, εἰσερχόμεσθε στὰ ἅγια τῶν ἁγίων στοὺς οὐρανοὺς, στὴν πνευματικὴ καὶ ὕψιστη σφαῖρα τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἐκπροσώπου μας «μεγάλου ἀρχιερέως». Ἐτσί πνευματικῶς ἐπικοινωνοῦμε μὲ τὸν Θεόν, εἴτε δοξάζοντες εἴτε δεόμενοι εἴτε ἐξομολογοῦμενοι πρὸς Αὐτόν (').

(1) Διάφορα ὑποδείγματα ἐξομολογήσεως ἀναφερόμενα στὴ Βίβλο βλέπε: Ψαλ. να', 1—13. Δαν' θ', 4—19. Ἑσδρ. ι', 1. θ', 6—15. Ακ. ιη', 13—14. κγ', 39—43. κ.λ.π.

«Καί ποθεν ἔχεις τὴν βεβαιότητα ὅτι ὁ Θεὸς σέ συγχώρησε, όταν τὰ εἶπες ἀπ' εὐθείας;» ρωτᾷ ὁ παν. Σερ. Παπακώστας (1). Ἔχομε τὴν βεβαιότητα ἀπὸ τῆς *ρητῆς διακηρύξεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ*, καθὼς ἔχομε καὶ ὅλες τῆς ὑψίστης βεβαιότητες. Τὴν βεβαιότητα π.χ. ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε γιὰ ἡμᾶς, ἀπὸ ποῦ τὴν ἔχομε; Ἀπὸ τὴν διαβεβαίωση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὴν βεβαιότητα ὅτι ὁ Κύριος προνοεῖ γιὰ τὴ ζωὴ μας, ἀπὸ ποῦ τὴν ἔχομε; ἀπὸ τὴν διαβεβαίωση τοῦ λόγου Του. Τὴν βεβαιότητα περὶ ἀναστάσεως καὶ αἰώνιας ζωῆς τὴν ἔχομε ἀπὸ τὴν διαβεβαίωση τοῦ λόγου Του.

Ἀναλυτικώτερα δέ, τὴν βεβαιότητα ὅτι ὁ Θεὸς ἀμέσως συγχωρεῖ καὶ ζωογονεῖ τὸν ἐξομολογούμενον, γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν δρόμὸ του καὶ τὸν ἀγῶνα του, τὴν στηρίζει ὁ πιστὸς στὶς ἐξῆς τρεῖς βάσεις:

I) Στὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι σταθερὸς στὶς ὑποσχέσεις του, —*«πιστὸς ἐστίν»* (Α' Ἰωάν. α', 9) καὶ θὰ δώσῃ τὴν συγχώρεση ποῦ ὑπόσχεται στὰ χωρία ποῦ εἶδαμε.

II) Στὸ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐπιπλέον *«δίκαιος»* (Α' Ἰωάν. α' 9) καὶ ὡς δίκαιος δὲν θὰ τιμωρήσῃ δευτέρη φορά, —στὴ μέλλουσα Κρίση—, τὴν μετανοημένη ἁμαρτία τοῦ πιστοῦ τὴν ὁποῖαν τώρα ἐξομολογήθηκε, ἀφοῦ γι' αὐτὴν πέθανε ἤδη στὸν Γολγοθᾶ ὁ Χριστὸς. Non bis in idem!

III) Στὸ ὅτι ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ νὰ συγχωρᾶμε ἡμεῖς ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ (δηλ. ἀπεριόριστα) ἐκείνους ποῦ κάθε φορά μᾶς ζητᾶν εὐκρινά συγχώρεση γιὰ κάποιο ἄδικημα ποῦ μᾶς ἔκαμαν (Μθ. ιη', 22), ἀπείρως περισσότερο Αὐτὸς εἶναι ἀγαθώτερος ἀπὸ μᾶς καὶ προθυμότερος νὰ μᾶς συγχωρέσῃ μετανοοῦντας καὶ ἐπικαλουμένους τὸν Ἐξιλασμό τοῦ Χριστοῦ.

•Γι' αὐτὸ θέλει (ὁ Θεὸς) νὰ τὰ πῆς ἐσὺ, βροντοφωνεῖ ὁ Χρυσόστομος, ὄχι γιὰ νὰ σέ τιμωρήσῃ ἀλλὰ, γιὰ νὰ σέ συγχωρήσῃ, ὄχι γιὰ νὰ μάθῃ αὐτὸς τὰ ἁμαρτήματα, γιατί τὰ ξέρει, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθῃς ἐσὺ πόσο χρεὸς σοῦ

(1) Σερ. Παπακώστας, ἡ Μετάνοια, σελ. 72.

συγχωρεί. Θέλει δὲ νὰ μάθης ἐσὺ τὸ μέγεθος τῆς Χάρης (ποῦ σοῦ 'καμε) γιὰ νὰ εὐχαριστῆς συνεχῶς, γιὰ νὰ γείνης πρὸ δυσκίνητος πρὸς τὴν ἁμαρτία καὶ πρὸ πρῶτους γιὰ τὴν ἀρετὴν. Ἐάν δὲν πῆς τὸ μέγεθος τοῦ χρέους, δὲν γνωρίζεις τὴν ὑπερβολὴ τῆς Χάρης· (!).

Αὐτὸ εἶναι τὸ θεῖο Σχέδιο, κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησίαν, γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν χωρὶς ἱερέα μὲ μόνην ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν Θεόν. Κηρύττοντας τὸ Σχέδιο αὐτὸ ἡ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος πιστεύει ὅτι βγάζει μεγάλα ἐμπόδια γιὰ μυριάδες ψυχὰς πάσης τάξεως, ποῦ μὴ γνωρίζοντας τὴν εὐλογητὴ λεωφόρον τῆς θείας συγχωρήσεως, μένουσιν πίσω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν χαρὰ τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴ συνείδησίν τους βαρεμένη καὶ ἀπελπισμένη, γιὰτὶ δὲν τολμοῦν, —γιὰ διαφόρους λόγους—, νὰ ἐξομολογηθοῦν τὴν καρδιά τους στὸν ἱερέα οὔτε μποροῦν νὰ κρατήσουν τὸν κανόνα τοῦ ἐξομολογητοῦ.

Ἀπὸ συμπάθεια καὶ χριστιανικὸ ἐνδιαφέρον κυρίως γιὰ τὶς ψυχὰς αὐτές, ἔγραψα μὲ πολὺ κόπο τὴν ἀνά χεῖρας μελέτη.

Ὅποιος πειραματισθῆ, θά γνωρίσῃ!

(1) Πατρολ. Μίσιγε, τόμ 48 σελ. 1012.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἐθνισμὸς καὶ θεησκευτικὸν δόγμα.

Α'.

Εὐγνωμόνως ἀναγνωρίζομε τὴν ἱστορικὴ συμβολὴ τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου στοὺς πατριωτικοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους μας, ὡς καὶ τὴν διατήρησιν τῶν μεγάλων παραδόσεων τοῦ Γένους μας στὴν κιβωτὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. —κατὰ τὴν περίοδον τῆς Φραγκοκρατίας καὶ τῆς Τουρκοκρατίας—, ἔχομεν ὅμως τὴν γνώμη ὅτι διὰ αὐτὰ ἔγειναν ὄχι χάρις στὸ περιεχόμενον τοῦ Ὁρθοδόξου δόγματος ἀλλὰ ὅτι καὶ πάλιν θὰ συνέβαιναν καὶ ἂν ἀκόμη τὸ Ὁρθόδοξον δόγμα εἶχε ἐσωτερικῶς μεταρρυθμιστῆ καὶ μάλιστα καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἡ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος θεωρεῖ μεταρρυθμιστέα. Ἰσχυρίζομαστε δηλαδὴ ὅτι ὁ πατριωτισμὸς καὶ ἡ ἐν γένει ἔθνικὴ ἐξυπηρέτησις πού προσέφερε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ὀφείλονται στὸ ἰδιαίτερόν της δόγμα, ἀλλὰ ὑπῆρχαν στὴν καρδίαν τῶν ὁργάνων τῆς *ἀνεξαρτήτως ἐκείνου*, ὥστε ἡ συνάντησις καὶ σύνθεσις των εἶναι ἀπλῶς *συμπτωματικῆ*.

Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἱστορικῶς ἀπὸ τὰ ἑξῆς γεγονότα :

1.—Τὴν Ἑλλάδα τὴν ἀγάπησαν σὲ σημεῖον νὰ χύσουν καὶ τὸ αἷμα τους γι' αὐτὴν μεγάλοι φιλέλληνες πού δὲν εἶχαν τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἀλλὰ ἦσαν ὡς γνωστῶν ἄλλοι καθολικοὶ καὶ ἄλλοι διαμαρτυρούμενοι. Ἴδου λοιπὸν φιλελληνισμὸς χωρὶς ὀρθοδοξίαν.

2.—Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἐπίσης εἶναι ἱστορικῶς ἀναντίρρητον ὅτι θυσιάστηκαν καὶ ἄνθρωποι πού δὲν εἶχαν κανένα χριστιανικὸ δόγμα ἀλλὰ ἦσαν ἄθεοι καὶ ὕλισται. Ἴδου πάλιν φιλελληνισμὸς χωρὶς καν χριστιανισμόν.

3.—Βλέπομε τουναντίον σήμερον στὸ δράμα τῆς Ἑλλάδος πού ζοῦμε ὅτι ὀρθόδοξοι στρέφονται κατὰ ὀρθόδοξον ἐσωτερικῶς καὶ ὀρθόδοξοι κατὰ ὀρθόδοξων ἐξωτερικῶς. Ἴδου ἀντιθέτως εἰδῶ ὀρθοδοξία μὲ μισελληνισμόν.

Ἀποδεικνύεται καθαρά ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ γεγονότα ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἡ φιλοπατρία καὶ ὁ ἔθνισμός δὲν ἔχουν γενεσιουργὸν αἰτία τὸ Ὁρθόδοξο δόγμα καὶ ἐπομένως ὅτι καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἡ καὶ μὲ αὐτὸ μεταρρυθμισμένο δὲν ζημιώνεται σὲ τίποτα ὁ Ἐθνισμός καὶ ἡ Φιλοπατρία.

Αὐτὰ τὰ γράφομε γιὰ νὰ δεῖξωμε πόσο εἶναι ἀσύστατη καὶ ἀβάσιμη ἡ κατηγορία ποὺ ἔκτοξεύουν μερικοὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν ὅτι «πᾶς μὴ Ὁρθόδοξος δὲν εἶναι γνήσιος Ἑλληὴν». Ὅχι! Οἱ Ἕλληνες εὐαγγελικοὶ εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες, εἶναι ἐξίσου Ἕλληνες ὅσον οἱ καλύτεροὶ καὶ οἱ πιὸ ἀσπιλοὶ Ἕλληνες. Ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα τους Ἑλλάδα μὲ αἴσθημα ἱερό, γιὰτὶ πιστεύουν ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς τοποθέτησε ἐκ γενετῆς μέσα στὸν τόπο αὐτὸν ἀπὸ Ἕλληνες γονεῖς. Θαυμάζουν τὴν Μητέρα Πατρίδα τους γιὰτὶ ἀρχαίόθεν ἡ θεία Πρόνοια ἐπλούτισε τὸ πνεῦμα τῆς μὲ ἱκανότητες καὶ χαρίσματα ζηλευτὰ ἀπὸ ὄλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς. Καὶ εἶναι ὑπερήφανοι γιὰ τὴν Ἑλλάδα γιὰτὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα χρησιμοποίησε τὴν γλῶσσα τῆς στὴ διατύπωση τῶν ὑψίστων ἀληθειῶν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ ἔχουν μοναδικὸν κανόνα πίστεως καὶ ζωῆς. Ἐχομεν λοιπὸν λόγους ἱεροὺς νὰ ἀγαπᾶμε τὴν Ἑλλάδα, νὰ τὴν θαυμάζωμε καὶ νὰ εἶμαστε ὑπερήφανοι γιὰτὶ εἶμαστε **Ἕλληνες** καὶ γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ ἔλαβαν καὶ λαβαίνουν μέρος στοὺς πολέμους τῆς, πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς τραυματίστηκαν, κανένας δὲν λιποτάχτησε, εἶναι πρότυπα φιλησυχῶν πολιτῶν καὶ προσεύχονται κάθε μέρα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ τῶν Κυβερνῶντων πρὸς ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας του (1). Ἄλλο ζήτημα λοιπὸν εἶναι ὁ Ἐθνισμός καὶ ἄλλο τὸ θρησκευτικὸ δόγμα.

Ἄλλως τε καὶ οἱ μεγάλοι ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, στὴν Ἀ' Ἐθνικὴ Συνέλευση τοῦ 1822, διεκήρυξαν ὅτι :

«Ἕλληνες εἰσὶν ὅσοι αὐτόχθονες κάτοικοι τῆς Ἐπικρατείας πιστεύουσιν *εἰς Χριστόν*»

δὲν εἶπαν ὅσοι πιστεύουν στὸ ἀνατολικὸ δόγμα ἀλλὰ εἶπαν

(1) Οἱ Ἕλληνες «**Εὐαγγελικοὶ**» δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τοὺς λεγομένους Εὐαγγελιστὰς ἢ σπουδαστὰς τῶν Γραφῶν ἢ Ρωσσελιστὰς ἢ Μάρτυρας τοῦ Ἰσχωβᾶ.

ἔσοι πιστεύουν εἰς Χριστόν· καὶ οἱ Ἕλληνες εὐαγγελικοὶ ἔχον καύχημα καὶ πίστη τῶν ἀκριβῶς τὸν Χριστόν. Ἀναγνωρίζονται λοιπὸν καὶ τυπικῶς ἐξ ὀριθμοῦ αὐτῆς τῆς Α' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως Ἕλληνες γνήσιοι.

B.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἄλλη θεωρία τῆς Ἐθνικῆς συνοχῆς, ἡ ἰδέα δηλαδὴ ὅτι: «Τὸ θρησκευτικῶς ὁμόδοξο, — τὸ νὰ ἔχουν ὅλοι τὸ δόγμα τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας—, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πνευματικὴν συνοχὴν καὶ ἐνότητα τοῦ ἔθνους», ἀποδεικνύεται καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἀπατηλή.

Καὶ ἰδοὺ τὰ γεγονότα:

α) Τὸ δράμα τῆς σημερινῆς καταστάσεως πολέμου ὀρθοδόξων κατὰ ὀρθοδόξων, δείχνει ὅτι τὸ ὁμόδοξο δὲν ἐξασφαλίζει κατ' ἀνάγκην συνοχὴν.

β) Δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς ὅτι μεταξὺ ὄλων ἐκείνων ποὺ ἐκάστοτε εἰργάσθησαν ὑπευθύνως γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἔθνικῆς ἐνότητος εἰς διαφόρους κλάδους τῆς Πολιτείας δὲν ὑπῆρξαν καὶ δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἐκ πεποιθήσεως ὑλισταὶ καὶ ἄθεοι, οἱ ὅποιοι ἐν τούτοις εἶναι πρότυπα ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός των τούτου, παρ' ὅλην τὴν ἀποξένωσίν των ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

γ) Τὸ ὅτι ἀπὸ τὴν ἀσκησιὴν βιαίου περιορισμοῦ καὶ πίεσεως τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας μᾶλλον διάσπασιν δυνατόν νὰ προκύψῃ καὶ ὄχι ἐνότης, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν καταφυγὴν σὲ σερβικὸν ἔδαφος ἑλλήνων κατοίκων τῆς παραμεθορίου γραμμῆς τῶν ἑλληνοσερβικῶν συνόρων μας γιὰ νὰ γιορτάσουν τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα κατὰ τὸ παλαιὸ ἡμερολόγιον μαζὶ μὲ τοὺς Σέρβους, *ἐπειδὴ ἀπηγορευόταν στήν Ἑλλάδα ὁ δορτασμός κατὰ τὸ Παλαιό.* Ἄρα ὁ περιορισμὸς καὶ ἡ πίεσις ἔφεραν διάσπασιν, ἐνῶ ἡ ἐλευθερία θὰ διατηροῦσε τὴν ἐνότητα, διότι θὰ γιορτάζαν ἐλεύθερα στὸ χωριὸν τους στήν Ἑλλάδα.

δ) Τὸ ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ σημερινὰ οὔτε τὰ ἀρχαῖα ἔθνη τοῦ κόσμου δὲν στήριξε τὴν ἔθνικὴν ἐνότητά του στήν καταπολέμησιν ἢ τὸν περιορισμὸν τῶν διαφορῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων του. Ἡ Ἀμερικὴ, ἡ Βρετανικὴ αὐτοκρατορία, ἡ Γαλλία ἢ πρῶην

Γερμανία έχουν ή κάθε μιὰ ποικίλα δόγματα ἀπὸ πολλὰ ἑκατομύρια ὀπαδῶν τὸ καθένα καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δείχνουν θαυμαστὴν ἐνότητα Ἐθνικὴν. Συμβιβάζεται λοιπὸν κατὰ τὴν ἱστορίαν ἔθνικὴ ἐνότης καὶ ὑπαρξίς περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς δογμάτων.

Πρέπει ὁμως νὰ σπεύσωμε νὰ σημειώσωμεν ἔδῳ ὅτι διὰν ὑπερασπιζόμεστε τὰ δόγματα, —ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν—, δὲν ἐννοοῦμεν τὰ δόγματα ποῦ ἀρνοῦνται τὴν ὑπακοήν στίς κρατικὰς Ἀρχάς καὶ Ἐξουσίας ὡς καὶ τὸ θεόθεν δικαίωμα τῆς Ἀμύνης τοῦ Κράτους, γιὰτι πρὸς αὐτὰ οἱ Ἕλληνες εὐαγγελικοὶ εἶναι τελείως ξένοι.

Γ'.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἰσχυρισμὸν τῆς σημερινῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ:

«Τὸ βάθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἱσταμένη ἡ Πολιτεία προφυλάσσεται ἀπὸ πάσαν ὑλιστικὴν ἀντίληψιν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς» (1) δυσκολευόμεστε πολὺ νὰ τὸν παραδεχθῶμε, διὰν ριζώμε μιὰ ματιὰ στὰ ἰδεολογικὰ ρεύματα τοῦ λαοῦ μας, ποῦ δὲν κατώρθωσε ἡ ἐκκλησία νὰ τὰ στρέψῃ πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὰ ὁποῖα ἐπικινδύνως ἀπειλοῦν καὶ τῆς Πολιτείας καὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας σήμερα τὴν ὑπόστασιν.

Ἡ Πολιτεία μπορεῖ σήμερα νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι μὲ τὸ νὰ δώσῃ *οὐσιαστικὴ* θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν δὲν ἔχει νὰ ζημιώσῃ τίποτε ὡς πρὸς τὴν φιλοπατρίαν καὶ ἐθνικὴν ἐνότητα, καθὼς προηγουμένως ἀποδειξαμε, ἀλλὰ τὸναντίον ἔχει νὰ ὠφεληθῇ. Διότι ἀφ' ἐνὸς θὰ ἐμφανισθῇ στὴν διεθνή Κοινωνία ὑψωμένη στὸ σύγχρονον ἐπίπεδον τῶν διεθνῶν ἀντιλήψεων καὶ συμφωνιῶν περὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ δίκαια παράπονα καὶ διαμαρτυρίες τῶν ἑτεροδόξων ὑπηκόων τῆς. Δὲν πιστεύομε δὲ νὰ βρισκῆται κανένας ποῦ νὰ ὑποστηρίξῃ σήμερον ὅτι ἡ ἐξάπλωσις τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, —ἡ ὁποία δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἑλληνικὴ μεταρρυθμίσις τῶν

(1) Ἀθηναϊκὸς πρωτὸνὸς Τύπος 1ης Μαρτίου 1949.

Ἰσαύρων καὶ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως—, τὴν θέσιν σήμερα τὴν ἐθνικὴν μας ἐνότηταν ἐν κινδύνῳ, ἀφοῦ καθὼς ἀνωτέρω βεβαιώσαμε οἱ Ἕλληνες εὐαγγελικοὶ καὶ τὸ ἐθνικὸν τους αἰσθημα ἔχουν ἀνεπτυγμένον καὶ εἶναι πρότυπα νομοταγῶν πολιτῶν.

Ἐς εὐχρηστοῦμε τέλος νὰ ἀναγνωρίσῃ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, —ἀφοῦ δὲν θέλει νὰ παραδεχθῇ τὴν ἀνάγκην τῆς μεταρρυθμίσεώς της—, ὅτι ἡ δρασίς τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δὲν στρέφεται εἰς τὸ νὰ ἀποσπᾷ τὰ πιστὰ πρόβατα τοῦ ποιμνίου της, ἀλλὰ καλεῖ εἰς τὴν εἰς Χριστὸν Πίστην, ἀβιάστως καὶ μὲ κάθε φωτεινὴν ἔρευνα, ἀνθρώπους ποὺ βρίσκονται οὐσιαστικῶς ἔξω ἀπὸ τὴν Πίστην, ἐπομένως ἔξω καὶ ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, συντελοῦσα μὲ τοῦτο εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Κοινωνίας μας τῆς Χριστιανικῆς Ἰδεολογίας καὶ Σωτηρίας, τὴν ὁποία σήμερα τόσο πολὺ χρειάζεται ἡ *Ἀνθρωπότης ὁλόκληρη*.

Κ. Μεταλληνός.